

Τά χαρισματικά καί τά κανονικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας ἡγουν

Πεντηκοστή καί θεία Εὐχαριστία

Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Πρὶν τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία ἦταν πνευματική καί μέ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ ἀπέκτησε σῶμα. Ὁ Κλήμης Ρώμης παρατηρεῖ: «Ὡστε, ἀδελφοί, ποιοῦντες τό θέλημα τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Θεοῦ ἐσόμεθα ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς πρώτης τῆς πνευματικῆς, τῆς πρό ἡλίου καί σελήνης ἐκτισμένης· ... Ἦν γάρ πνευματική ὡς καί ὁ Ἰησοῦς ἡμῶν, ἐφανερῶθη δέ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ἵνα ἡμᾶς σώσῃ. Ἡ Ἐκκλησία δέ πνευματική οὕσα ἐφανερῶθη ἐν τῇ σαρκί Χριστοῦ»¹.

Κατὰ τόν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ ἡ Ἐκκλησία ἦταν «Πρεσβυτέρα», διότι «πάντων πρώτη ἐκτίσθη· διὰ τοῦτο Πρεσβυτέρα καί διὰ ταύτην ὁ κόσμος κατηρτίσθη»². Ἐπομένως μέ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα Του.

Οἱ Προφῆτες εἶχαν κοινωνία μέ τόν Ἄσαρκο Λόγο, ἀλλά μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ καί ἰδιαίτερος μέ τὴν Πεντηκοστή ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα Χριστοῦ. Τό Ἅγιον Πνεῦμα τό Ὅποιο ἐκπορεύεται ἀπό τόν Πατέρα καί πέμπεται διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐμόρφωσε τόν Χριστό στίς καρδιές τῶν Ἀποστόλων καί ἔτσι ὁ Χριστός ἔγινε κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ Ἐκκλησία Σῶμα Χριστοῦ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στίς Ἐπιστολές του καθορίζει σαφέστατα αὐτό τό γεγονός (Ἐφ. α', 1-23, Κολ. α', 13-22).

Ἀπό τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς οἱ Ἀπόστολοι, τηρώντας τὴν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ στόν Μυστικό Δεῖπνο «τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» (Λουκ. κβ', 29), τελοῦσαν τό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὅποτε, συνδέεται στενά ἡ Πεντηκοστή μέ τὴν θεία Εὐχαριστία.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, ἀκολουθώντας τὴν διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἔχει διδάξει ὅτι ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καί στήν Παλαιά Διαθήκη «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς», καί «πολλαπλασιάζεται ἀπολλαπλα-

¹ Κλήμεντος Ρώμης, Β' πρὸς Κορινθίους, ιδ', 2-3, Ἀποστολικοὶ Πατέρες, ΕΠΕ, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 358-360.

² Ὁ Ποιμὴν τοῦ Ἑρμᾶ, Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καί Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, Τόμος Τρίτος, ἔκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1955, σελ. 41-42.

σιάστως ἐν πολλοῖς», ἀλλά μετὰ τὴν Πεντηκοστή καὶ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι πηγὴ τῆς ἀκτίστου Χάριτος «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς» καὶ «πολλαπλασιάζεται ἀπολλαπλασιάστως ἐν πολλοῖς»³.

Αὐτό φαίνεται καθαρά στὴν φράση τῆς θείας Εὐχαριστίας, ὅταν τεμαχίζεται ὁ ἅγιος ἄρτος: «Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ἀλλά τούς μετέχοντας ἀγιάζων».

Ἅπαντὰ αὐτὰ δείχνουν τὸν στενὸν σύνδεσμο πού ὑπάρχει μετὰ Πεντηκοστῆς, Ἐκκλησίας, θείας Εὐχαριστίας καὶ χαρισμάτων. Γι' αὐτὸ στὴν συνέχεια θὰ ὑποστηρίξω ὅτι τὰ χαρισματικά καὶ κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας συνδέονται στενότερα μὲ τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας μέσα ἀπὸ τὴν προοπτικὴν τοῦ μυστηρίου τῆς Πεντηκοστῆς.

1. Τὰ χαρισματικά καὶ τὰ κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας

Στὶς ἡμέρες μας γίνεται λόγος γιὰ τὰ χαρισματικά καὶ κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ γιὰ τὸ ἂν συμπίπτουν μετὰ τὸν ἢ ἂν διακρίνονται. Μερικοὶ θεωροῦν ὅτι ἄλλο εἶναι τὰ χαρισματικά καὶ ἄλλο εἶναι τὰ κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας. Προφανῶς, κάνοντας λόγο γιὰ τὴν πρό καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ ἐποχὴ, συσχετίζουν αὐτὰ μὲ τὴν ἐντὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ζωὴ καὶ τὴν ἐκτὸς αὐτῆς.

Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ ἔχει γράψει ἓνα κείμενο μὲ τίτλο «Τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας»⁴. Στὸ κείμενο αὐτὸ ὁ π. Γεώργιος ἐξετάζει τίς θέσεις τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου σχετικά μὲ τὴν εἰσδοχὴ τῶν αἰρετικῶν στὴν Ἐκκλησία, καὶ στὴν συνέχεια ἀναφέρεται στὶς ἀπόψεις Ρώσων θεολόγων γιὰ τὸ θέμα αὐτό.

Μελετώντας τὸ κείμενο αὐτό, διεπίστωσα ὅτι ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ ἀναφέρεται στὸ θέμα «περὶ κανονικῶν καὶ χαρισματικῶν ὁρίων τῆς Ἐκκλησίας», ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Ἀναφερόμενος στὸν ἅγιο Κυπριανὸν Καρχηδόνο, ὁ ὁποῖος ταύτιζε τὰ «κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας» μὲ τὰ «χαρισματικά τῆς ὅρια», σὲ ἓνα σημεῖο γράφει: «Καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν οὔτε ν' ἀναγνωρίσωμεν τὰ πραγματικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας

³ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου, *Ἐμπειρικὴ Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τίς προφορικές παραδόσεις τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου*, τόμ. Β', β' ἔκδοσις, 2011, Ἱερά Μονὴ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), σελ. 253-270.

⁴ Φλωρόφσκυ Γ., *Τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας*, στὸ *Τὸ Σῶμα τοῦ Ζώντος Χριστοῦ (μία ὀρθόδοξος ἐρμηνεία τῆς Ἐκκλησίας)*, ἐκδ. Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 129-148.

μόνον συμφώνως πρὸς τὰς κανονικὰς ἐνδείξεις ἢ τὰ ὀρόσημα. Πολλάκις τὰ κανονικὰ ὄρια δεικνύουν ὡσαύτως καὶ τὰ χαρισματικὰ ὄρια καὶ πᾶν ὅ,τι εἶναι δεδεμένον ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ἀλύτως δεδεμένον καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ. Πολλάκις, ἀλλ' ὄχι πάντοτε, πολλάκις ὡσαύτως, ἀλλ' ὄχι ἀμέσως. Εἰς τὸ μυστηριακὸν εἶναι τῆς ἡ Ἐκκλησία ὑπερβαίνει γενικῶς τὰ κανονικὰ μέτρα. Διὰ τοῦτο μία κανονικὴ ρῆξις δέν σημαίνει πλήρες ἄμεσον μυστικὸν κενόν»⁵.

Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ μελετᾷ τὸ θέμα «τῶν ὀρίων τῆς Ἐκκλησίας» μὲ βαθύ σκεπτικισμό, ἐσωτερικὴ ἀγωνία καὶ ἔντονο προβληματισμό. Δέν εἶναι ἀπόλυτος κρίνοντας τίς ἀπόψεις ὧσων ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ θέμα, γι' αὐτὸ θέτει συνεχῶς ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα νομίζω ὅτι δέν ἔχουν θέση σέ ἐπιστημονικά κείμενα καὶ σέ ἀπηρτισμένες ἀπόψεις.

Παρουσιάζοντας, γιὰ παράδειγμα, τὴν ἄποψη τοῦ Ρώσου Μητροπολίτου Ἀντωνίου ὅτι οἱ αἰρετικοὶ καὶ σχισματικοὶ καίτοι στεροῦνται σαφοῦς ἀντιλήψεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς χάριτος, ἐν τούτοις ἔχουν βάπτισμα, λειτουργία καὶ ἱεραρχία «διακρινόμενα ἐξωτερικῶς, ὀλίγον τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας» καὶ γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία συγκαταβαίνοντας δέν τελεῖ σέ αὐτοὺς τὴν ἐξωτερικὴν πράξη τοῦ βαπτίσματος καὶ «προσφέρει εἰς αὐτοὺς τὴν βαπτισματικὴν χάριν μὲ τὸ δεύτερον μυστήριον», παρατηρεῖ: «Μεταφέρω τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο μετ' ὀδυνηρᾶς ἐκπλήξεως»⁶.

Ἐπίσης, παρουσιάζοντας τὴν ἄποψη τοῦ Χωμιακῶφ ὅτι ὅλα τὰ μυστήρια δύνανται νὰ τελεσθοῦν ὀριστικῶς μόνον στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, «ὑπὸ ποίαν μορφήν τελοῦνται ταῦτα, εἶναι δευτερεῦον»· ὅτι «διὰ τῆς συμφιλίωσης (μετὰ τῆς Ἐκκλησίας) τὸ μυστήριον ἀνανεοῦται ἢ συμπληροῦται» καὶ «συνεπῶς, ὀρατὴ ἐπανάληψις τοῦ βαπτίσματος ἢ τοῦ χρίσματος παρ' ὅτι μὴ ἀπαραίτητος δέν ἐνέχει ὅπωςδῆποτε τὸν χαρακτῆρα σφάλματος», γράφει ὅτι ὁ Χωμιακῶφ «εἶναι εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀνεπαρκῶς συνετός», «ἡ σκέψις τοῦ Χωμιακῶφ διχάζεται», καὶ πῖο κάτω γράφει ὅτι «ἡ "κατ' οἰκονομίαν» ἐρμηνεῖα δέν ἀποτελεῖ διαδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Δέν εἶναι εἰμὴ προσωπικὴ "θεολογικὴ ἄποψις" πολὺ μεταγενεστέρα καὶ ἀμφισβητήσιμος, δημιουργηθεῖσα εἰς περίοδον θεολογικῆς παρακμῆς καὶ ἐξ ἐπείγομένης ἐπιθυμίας νὰ διακριθῶμεν σαφῶς ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς θεολογίας...»⁷.

Σέ ἄλλο σημεῖο, ἐνῶ ἀναφέρει τὴν ἄποψη τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀγιάζει καὶ ἐνεργεῖ ἀκόμη καὶ στὰ σχίσματα, ἀλλὰ δέν πραγματοποιεῖται ἡ θεραπεία «ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ καὶ τῇ ἰσχυρογνωμοσύνη

⁵ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 132.

⁶ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 136.

⁷ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 139-140.

αὐτῶν», συγχρόνως παρατηρεῖ: «Παρά ταῦτα δέν εἶναι σαφές τίνι τρόπῳ ἡ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος συνεχίζει πέραν τῶν κανονικῶν ὁρίων τῆς Ἐκκλησίας». Καί ἐρωτᾷ: «Πῶς τά μυστήρια εἶναι ἔγκυρα ἔξω τῆς ἐνώσεως; Πρόκειται περί μυστηρίων «κλαπέντων», εὐρισκομένων εἰς τὰς χεῖρας τῶν κλεπτῶν;»⁸.

Φαίνεται ἀπό ὅλη τὴν σκέψη τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ ὅτι δέν εἶναι σίγουρος καί ἀπόλυτος, ὅμως προβληματίζεται. Γι' αὐτό θεωρῶ ὅτι ὅσοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Φλωρόφσκυ διδάσκει ὅτι τά χαρισματικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας ἐπεκτείνονται καί ἔξω ἀπό τά κανονικά ὄριά της, μᾶλλον ἐπεκτείνουν πιο πέρα τὴν σκέψη του.

Ἐπειτα, ἐξετάζοντας ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ τίς ἀπόψεις τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ Καρχηδόνοσ καί τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου βρίσκει διαφορές καί συμφωνίες μεταξύ τους. Γράφει ὅτι ὁ ἅγιος Κυπριανός κάθε σχίσμα θεωρεῖ ὅτι «εἶναι ἔξοδος ἐκ τῆς Ἐκκλησίας»⁹ καί «εἶχε δίκαιον», ἀφοῦ «τά μυστήρια δέν τελοῦνται ἐγκύρως εἰ μὴ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' αὐτό τό "ἐντὸς" τό προσδιώρισε ἐσπευσμένως καί κατὰ τρόπον πολὺ στενόν»¹⁰. Ἀκόμη σημειώνει ὅτι ὁ ἱερός Αὐγουστίνος «δέν ἀπομακρύνεται πολὺ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ», «δέν ἐσκόπευε νά ἀναιρέση τόν ἅγιον Κυπριανόν», «ἐπαναλαμβάνει, κατ' οὐσίαν, τόν ἅγιον Κυπριανόν μέ ἄλλες λέξεις»¹¹, ἀλλά βλέπει τό θέμα μέσα σέ ἄλλη προοπτική.

Πάντως, ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ κρίνει καί τίς δύο ἀπόψεις καί καταλήγει νά δεχθῆ τὴν ἄποψη τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου πού ἔκανε τὴν διάκριση μεταξύ τῆς «ἐγκυρότητος» (ἢ τῆς πραγματικότητος) τοῦ μυστηρίου καί τῆς ἀποτελεσματικότητός του. Τά μυστήρια τῶν σχισματικῶν εἶναι ἔγκυρα, εἶναι πράγματι μυστήρια. Ἀλλά τά μυστήρια ταῦτα παραμένουν ἀνενέργητα (non efficacia) ἐκ τοῦ γεγονότος τοῦ σχίσματος καί ἐκ τοῦ χωρισμοῦ· ἀλλ' ἐκτός τῆς ἀγάπης ἡ σωτηρία εἶναι ἀδύνατος...»¹². Παρά ταῦτα, θεωρεῖ ὅτι ἡ σύγχρονη Ὀρθόδοξη θεολογία ὀφείλει «νά συνειδητοποιήση τὴν παραδοσιακὴν κανονικὴν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τῶν αἰρετικῶν καί τῶν σχισματικῶν καί νά τὴν ἐξηγήσῃ στηριζομένη ἐπὶ τῶν γενικῶν βάσεων, αἱ ὁποῖαι διετυπώθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου»¹³.

Εἶναι, ὅμως, ἀπαραίτητο νά δοῦμε αὐτὴν τὴν ἄποψη τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ μέσα ἀπό δύο προοπτικές.

⁸ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 142-143.

⁹ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 130.

¹⁰ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 131-132.

¹¹ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 130.

¹² Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 141-142.

¹³ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 145.

Ἡ πρώτη προοπτική εἶναι ὅτι ἐξετάζει τό ὅλο θέμα σέ ἀναφορά μέ τό σχίσμα καί τήν αἵρεση, γράφοντας ὅτι «ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει εἰς τούς σχισματικούς (ἀκόμη καί εἰς τούς αἰρετικούς) τήν σωτηριώδη καί ἀγιαστικήν ἐνέργειάν της. Δέν πρέπει ἴσως νά εἴπωμεν ὅτι οἱ σχισματικοί εἶναι *ἀκόμη ἐντός τῆς Ἐκκλησίας*». Ἀκριβέστερα μπορεῖ νά σημειωθῆ ὅτι «ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει νά ἐνεργῇ καί εἰς τούς σχισματικούς, ἀναμένουσα τήν μυστηριώδη ὥραν, κατά τήν ὁποίαν ἡ σκληρυνθεῖσα καρδιά θά ὑποχωρήσῃ πρό τῆς θερμότητος τῆς "προενεργούσης χάριτος" καί ἡ θέλησις ἢ ἡ δίψα τῆς καθολικῆς ἐνότητος θ' ἀναβλύσῃ ἐντός αὐτῆς καί θά τήν πυρπολήσῃ. Τό "κῦρος" τῶν μυστηρίων τῶν σχισματικῶν ἀποτελεῖ μυστηριώδη ἐγγύησιν τῆς ἐπιστροφῆς των εἰς τήν καθολικήν πληρότητα καί ἐνότητα...»¹⁴.

Ὅμως, δέν υἱοθετεῖ τήν «θεωρίαν τῶν κλάδων». Ἐξαίροντας ἄρθρο τοῦ K. G. Turner γράφει ὅτι «ἐξάγεται ἀναμφιβόλως ὅτι δέν δυνάμεθα νά υἱοθετήσωμεν τήν περί κλάδων καλουμένην θεωρίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ("Churchbranch – theory"). Ἡ διαίρεσις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου παρουσιάζεται ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ κατά τρόπον ὑπερβαλλόντως ἡρεμον καί αἰσιόδοξον»¹⁵. «Εἰς τήν οὐσίαν του τό σχίσμα δέν εἶναι *μόνον εἷς "κλάδος"*· συνεπάγεται θέλησιν ἀποσχίσεως, χωρισμοῦ... Ὑπάρχει εἷς μυστηριώδης, ἔτι πλέον, αἰνιγματικός χῶρος, ὅπου, πέραν τοῦ κανονικοῦ ὁρίου τῆς Ἐκκλησίας, μυστήρια τελοῦνται, καρδίαι φλέγονται συχνάκις ἐκ πίστεως, ἐξ ἀγάπης καί ἡρωϊκῆς δράσεως...»¹⁶.

Ἔτσι, βλέπει τήν ἀποψη περί κανονικῶν καί χαρισματικῶν ὁρίων τῆς Ἐκκλησίας πάντοτε ὡς πρός τίς αἵρέσεις καί τά σχίσματα, ἀλλά καί τόν χῶρον πού καλύπτουν οἱ αἰρετικοί καί σχισματικοί τόν χαρακτηρίζει «μυστηριώδη» καί «αἰνιγματικόν χῶρον» καί βλέπει τό θέμα πάντοτε ὡς πρός τήν ἐπιστροφή τῶν αἰρετικῶν στήν καθολική ἀλήθεια. Αὐτό σημαίνει ὅτι δέν ὀμιλεῖ γιά τό θέμα θεωρητικά καί γενικά, ἄν ὑπάρχουν μυστήρια ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας, καί δέν δικαιολογεῖ τό σχίσμα καί τήν αἵρεση τῶν χριστιανικῶν ὁμάδων ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά τό βλέπει μέσα ἀπό τήν προοπτική τῆς ἐπιστροφῆς τους στήν καθολική ἀλήθεια.

Ἡ δευτέρα προοπτική, πού εἶναι συνέπεια τῆς πρώτης, εἶναι ὅτι ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ θέτει τήν ἀποψή του γιά τά κανονικά καί τά χαρισματικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας μέσα ἀπό τήν ἀκρίβεια καί τήν οἰκονομία.

Ἀναφερόμενος στήν εἰλικρίνεια καί τήν εὐθύτητα ὡς πρός τήν ἀναζήτηση τῶν ἀπολωλότων, γράφει: «Καί ὄχι μόνον εἰς τόν χῶρον τῶν

¹⁴ Ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 144.

¹⁵ Ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 146.

¹⁶ Ἔνθ. ἄνωτ. σελ. 146.

δογμάτων, όπου ή αδιάλλακτος αυτή "ακρίβεια", ή αύστηρότης καί σαφήνεια, εἶναι ἀπαραίτητος· διότι, ἄλλως, πῶς θά ἡδυνάμεθα νά φθάσωμεν εἰς τήν ἐνότητα τοῦ πνεύματος; Ἡ ἀκρίβεια καί ἡ σαφήνεια εἶναι ἀπαραίτητοι πρό παντός εἰς τήν μυστικήν διάγνωσιν. Διά τοῦτο τό ζήτημα τῶν μυστηρίων τῶν τελουμένων ὑπό τῶν σχισματικῶν καί τῶν αἰρετικῶν πρέπει νά τεθῆ καί συζητηθῆ ὑπό τήν πλέον αύστηράν "ακρίβειαν"»¹⁷.

Γράφοντας, ἀκόμη, γιά τήν οἰκονομία, ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ οἰκονομία «ἀπαλύνει κάπως τήν ἐκκλησιαστικήν πειθαρχίαν, εἶναι εἶδος ἐξαιρέσεως εἰς τό αύστηρόν δίκαιον (jus strictum) ἢ τόν γενικόν κανόνα». Ἡ «οἰκονομία» λειτουργεῖ ὡς «φιλανθρωπία», «ποιμαντική μέριμνα», «παιδαγωγική προοπτική», ποιμαντική παιδαγωγία» «καί ἡ ποιμαντική παιδαγωγία εἶναι ἡ οἰκονομία». Καί, μάλιστα, ἐπισημαίνει ὅτι «ἡ ἀρχή τῆς "οἰκονομίας" δέν θά ἡδύνατο νά ἐφαρμοσθῆ εἰς ὅλας τάς δυσκολίας ἢ νά ἰσχυρισθῆ ὅτι ἐπιλύει αὐτάς»¹⁸.

Θέτει τό ἐρώτημα ἐάν τό θέμα τῶν σχισματικῶν καί τῶν αἰρετικῶν ὑπάγεται μόνον στήν οἰκονομία. Θεωρεῖ ὅτι ὑπάγεται στήν οἰκονομία γιατί «πρόκειται περί τῆς σωτηρίας πεπλανημένων ψυχῶν, περί ἐπαναφορᾶς των εἰς τήν καθολικήν ἀλήθειαν, περί μεθόδων καταλλήλων διά νά ἐπανέλθουν "εἰς τήν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας"»¹⁹.

Ἐπιμένει ὅτι στό θέμα αὐτό ἀπαιτεῖται νά ὑπάρχη «πλήρης εἰλικρίνεια καί εὐθύτης». Καί παρατηρεῖ: «Ἐνταῦθα πρόκειται, πράγματι, ὄχι τόσον περί ζητήματος δικαίου (questio juris) ὅσον περί ζητήματος πράξεως (questio facti), περί ἑνός θέματος μυστικῆς τάξεως, περί τῆς μυστηριακῆς πραγματικότητος. Δέν πρόκειται τόσον περί "ἀναγνωρίσεως" ὅσον περί διαγνώσεως. Πρέπει νά γνωρίζωμεν νά διακρίνωμεν»²⁰.

Εἶναι σαφές ὅτι ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ δέν θέτει τό θέμα τῶν «Μυστηρίων» ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας στήν προοπτική τῆς ἀκρίβειας, ὅτι δηλαδή ἀναγνωρίζονται τά «Μυστήρια» στούς σχισματικούς καί αἰρετικούς, ἀλλά στήν προοπτική τῆς διακρίσεως, τῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία εἶναι ποιμαντική γι' αὐτούς πού ἐπιστρέφουν στήν καθολική ἀλήθεια.

Ἀπό ὅλα αὐτά φαίνεται ὅτι ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ περισσότερο προβληματίζεται γιά τό θέμα, προσβλέποντας τήν ἐπιστροφή τῶν «πεπλανημένων» στήν καθολική ἀλήθεια.

¹⁷ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 134-135.

¹⁸ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 134.

¹⁹ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 134.

²⁰ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 135.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ἀναφέρει μιά κενοφανῆ θεωρία τοῦ Ἀλέξη Χωμιακώφ, τήν ὁποία ἀκολούθησαν καί μεταγενέστεροι Ρώσοι θεολόγοι, ἀπό τούς ὁποίους ἐπηρεάσθησαν ἄλλοι ὀρθόδοξοι θεολόγοι, ὅτι ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει μόνον τά δικά της ὄρια χωρίς νά κρίνη τήν ὑπόλοιπη ἀνθρωπότητα, ἀπλῶς ἀναγνωρίζει τούς ὑπόλοιπους Χριστιανούς «ὡς κεχωρισμένους»²¹.

Τό κείμενο πού εἶδαμε προηγουμένως μέ τίτλο «τά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας» δημοσιεύθηκε τό ἔτος 1933. Ἀργότερα, συγκεκριμένα τό ἔτος 1950, δημοσίευσε παρόμοιες ἀπόψεις σέ νέο κείμενό του μέ τίτλο «Τό δόγμα τῆς Ἐκκλησίας καί τό οἰκουμενικό πρόβλημα»²².

Στήν ἀρχή τοῦ νέου κειμένου διατυπώνει τήν πίστη του ὅτι «ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία», εἶναι «ἓνα σῶμα», «ἀκόμη καί τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ», στό ὁποῖο ἐνσωματώνονται οἱ Χριστιανοί μέ τό βάπτισμα «ὑπό ἓνα πνεῦμα». «Ὡστόσο οἱ Χριστιανοί εἶναι διαιρεμένοι. Ἡ Χριστιανωσύνη εἶναι διαιρεμένη. Ὁ χριστιανικός κόσμος βρίσκεται σέ σχίσμα», «ὑπάρχουν, στήν πραγματικότητα, πολλά χριστιανικά σώματα πού ἐπικαλοῦνται τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας γιά τόν ἑαυτό τους καί εἶναι ἐκτός κοινωνίας μαζί τους, μερικές φορές μέ ἀνοιχτό καί πικρό ἀνταγωνισμό. Ἡ ἐνότητα τῆς πίστεως ἔχει καταρρεύσει». Ἐρωτᾶ ἂν πρέπει νά μιᾶμε γιά «διαιρεμένη Ἐκκλησία». Καταλήγει, ὁμως ἐμφαντικά ὅτι ὁ Χριστός δέν διαιρεῖται²³.

Ἐπειτα, ἀναλύει πάλι τήν διαφορά μεταξύ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ πού «ξεκινᾷ μέ τήν ἀνέκφραστη προϋπόθεση ὅτι τά κανονικά καί χαρισματικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας ἐντελῶς καί πάντοτε συμπίπτουν»²⁴, πράγμα πού, ὅπως φαίνεται, εἶναι «θεολογούμενο»²⁵, καί τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου πού ξεκινᾷ ἀπό ἄλλη παραδοχή καί στήν πραγματικότητα «ὑπάρχει μιά δυσαναλογία μεταξύ τῶν κανονικῶν καί τῶν μυστηριακῶν διαστάσεων. Καί ὁμως ὑπάρχουν ὄρια στήν Ἐκκλησία καί αὐτό εἶναι θεολογούμενο»²⁶.

²¹ «Καθώς ἡ ἐπίγειος καί ὁρατή Ἐκκλησία δέν εἶναι ἀκόμη τό πλήρωμα καί ἡ τελείωσις τοῦ συνόλου τῆς Ἐκκλησίας –πλήρωμα καί τελείωσις στά ὁποῖα κατά τήν βουλὴν τοῦ Θεοῦ θά φανερωθοῦν κατά τήν ἡμέραν τῆς ἐσχάτης Κρίσεως πάσης τῆς δημιουργίας– ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐνεργεῖ καί γνωρίζει μόνον ἐντός τῶν ἰδίων αὐτῆς ὀρίων, χωρίς νά κρίνη τήν ὑπόλοιπον ἀνθρωπότητα (κατά τόν λόγον τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τούς Κορινθίους), περιοριζομένη νά ἀναγνωρίζη ὡς κεχωρισμένους, δηλ. ὡς μὴ ἀνήκοντας πλέον εἰς αὐτὴν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι χωρίζονται μόνοι των ἀπ' αὐτῆς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τό ὑπόλοιπόν μέρος τῆς ἀνθρωπότητος, τό ὁποῖον εἶναι εἴτε ξένον πρὸς τήν Ἐκκλησίαν, εἴτε *συνδεδεμένον μετ' αὐτῆς διὰ δεσμῶν*, τούς ὁποίους ὁ Θεός δέν ἠθέλησε νά τῆς ἀποκαλύψῃ, τό ἀναθέτει εἰς τήν ἡμέραν τῆς Κρίσεως» Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 146-147.

²² Georges Florovsky "The Doctrine of the Church and the Ecumenical Problem», the Ecumenical Review, Vol. 1950, p p. 152-161.

²³ Ἐνθ. ἄνωτ. 152-153.

²⁴ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 154-155.

²⁵ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 156.

²⁶ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 155-156.

Στήν συνέχεια αναλύει τό θέμα, θέτοντας πολλά έρωτήματα σέ κάθε σκέψη του, όπως κάνει καί στό προηγούμενο κείμενό του, πού δείχνει τόν προβληματισμό, πού τόν διακρίνει. Αυτό έρμηνεύεται μέ διπλό τρόπο. Ή δέν κατέληξε άκόμη σέ συμπέρασμα γιά όλες τίς προεκτάσεις του θέματος καί δείχνει τήν έπιθυμία του νά τό αντιμετωπίση άργότερα, ή δέν θέλει νά έκφρασθῆ, έπειδή διαλέγεται μέ διάφορες Χριστιανικές ομάδες στήν Εύρώπη όπου βρίσκεται, ή θεωρεῖ ότι αυτό είναι θέμα τῆς Έκκλησίας ή όποία θά τό αντιμετωπίση.

Γιά παράδειγμα, εξετάζοντας τήν κανονική πρακτική τῆς Έκκλησίας πού γίνεται μάλλον από μιά «οίκονομία» παρά από τό αυστηρό δόγμα, γράφει: «Εἶναι πέρα από τά όρια τῆς παρούσης μελέτης νά συζητηθῆ στήν σωστή έκταση αυτό τό δόγμα ή θεωρία τῆς εκκλησιαστικῆς "Οίκονομίας"»²⁷.

Σέ άλλο σημείο γράφει: «Γιά άλλη μιά φορά ό παρών συγγραφεύς (σημ. έννοεῖ τόν έαυτό του) δέν προτείνει κάποια λύση. Τό δόγμα τῆς Έκκλησίας βρίσκεται άκόμα στήν προ-θεολογική φάση του»²⁸.

Άλλοῦ γράφει: «Ό σκοπός αυτού του σχεδιαγράμματος ἦταν απλά νά θέση τό πρόβλημα. Ή Όρθόδοξη Έκκλησία *είναι ή Έκκλησία*. Αυτό είναι προφανές καί αυτονόητο γιά κάθε Όρθόδοξο». Θέτει όμως τό έρώτημα: «Άλλά σημαίνει αυτό πραγματικά ότι μόνον οἱ Όρθόδοξοι είναι Χριστιανοί;». Έρωτᾶ: «Εἶναι ό Όρθόδοξος υποχρεωμένος νά είναι πίο άκαμπτος καί νά άρνεῖται τό όνομα του Χριστιανου στους "χωρισμένους αδελφούς";»²⁹.

Στό τέλος προτείνει τήν άποψη του Μητροπολίτου Μόσχας Φιλαρέτου, ό όποιος δέν άποτολμᾶ νά όνομάση «ψεύτικη όποιαδήποτε εκκλησία πιστεύει ότι *ό Ίησοῦς είναι ό Χριστός*» καί ότι δέν έκφέρει «κρίση γιά τό άλλο μισό του σύγχρονου Χριστιανισμου», αλλά δέν κάνει τίποτε πέρα από τό νά τους κοιτάξη καί πιστεύει ότι «ή δύναμη του Θεου θά θριαμβεύση πάνω από τήν ανθρώπινη άδυναμία, τό καλό πάνω από τό κακό, ή ένότητα πάνω από τή διαίρεση, ή ζωή πάνω από τό θάνατο». Καί ό π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ καταλήγει στό κείμενό του: «Ή πραγματική έρμηνεία τῆς αντινομίας του Χριστιανικού σχίσματος μπορεί νά έπιτευχθῆ μόνο στα πλαίσια ενός ίσοροπημένου δόγματος τῆς Έκκλησίας»³⁰.

Εἶναι φανερό ότι ό π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ καί στό νέο κείμενό του θέτει έρωτήματα γιά τό θέμα αυτό, κάνει συλλογισμούς, προβληματίζεται έντονα, καταγράφει αντίθετες άπόψεις, είναι σέ μερικές περιπτώσεις

²⁷ Ένθ. άνωτ. σελ. 159.

²⁸ Ένθ. άνωτ. σελ. 161.

²⁹ Ένθ. άνωτ. σελ. 160.

³⁰ Ένθ. άνωτ. σελ. 161.

αντιφατικός και αυτοαναιρούμενος, αλλά κάνει τήν διάκριση μεταξύ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πού εἶναι ἡ μόνη Ἐκκλησία και χωρισμένων ἢ πλανεμένων Χριστιανῶν.

Προφανῶς κλείνει πρὸς τήν ἄποψη τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, ἀλλά δέν ἐκφράζεται καθαρά γιά τό ἄν συμπίπτουν ἢ διαχωρίζονται τά χαρισματικά και κανονικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας. Βλέπει αὐτό τό θέμα μέσα ἀπό τήν ἀκρίβεια και τήν οἰκονομία και μέσα ἀπό τήν προοπτική τῆς ἐπιστροφῆς τῶν σχισματικῶν και αἰρετικῶν στήν καθολική ἀλήθεια. Ἐκφράζει ἕναν προβληματισμό πού ἀπασχόλησε ἔντονα τούς Ρώσους θεολόγους και ἐπηρέασε ἄλλους μεταγενέστερους Ὁρθοδόξους θεολόγους³¹.

Ἐπομένως, ὅσοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ διδάσκει γιά τόν διαχωρισμό μεταξύ χαρισματικῶν και κανονικῶν ὀρίων τῆς Ἐκκλησίας και ὅτι ἀναγνωρίζει Μυστήρια ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας, μᾶλλον χρησιμοποιοῦν κακῶς τήν σκέψη του και στήν πραγματικότητα ἀναιροῦν τήν βασική του ἀρχή ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία και τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἕνα, ἀκόμα και τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἕνα.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ στό δεύτερο κείμενό του γράφει: «Ἡ ὁρατή ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν ἔχει διασπασθῆ. Πρέπει αὐτό νά θεωρηθῆ ὡς διαίρεση στήν Ἐκκλησία; Ἡ θά πρέπει μᾶλλον νά τό περιγράψουμε ὡς *χωρισμό* κάποιων, ἴσως πολλῶν ἀπό τήν Ἐκκλησία; Μποροῦμε νά ξεφύγουμε ἀπό αὐτό τό δίλημμα; *Divisus est Christus*; "Διαιρεῖται ὁ Χριστός;". Ὁχι. Ἐμφαντικά ὄχι»³².

Συμπληρωματικά πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι σέ ἄλλο κείμενό του θέτει τά «χαρισματικά γεγονότα» ὡς παράλληλα μέ τούς κανόνες, μέσα στήν Ἐκκλησία. Γράφοντας γιά τίς Γενικές Συνόδους (Οἰκουμενικές) ἐπισημαίνει ὅτι «δέν θά ἦταν ὑπερβολή ἐάν ἐλέγετο ὅτι αἱ Σύνοδοι οὐδέποτε ἐθεωρήθησαν ὡς κανονικός θεσμός, ἀλλά μᾶλλον ὡς κατά περίπτωσιν **χαρισματικά γεγονότα**. Οἱ Σύνοδοι χαρακτηρίσθηκαν ὡς Οἰκουμενικές «ὄχι τόσον λόγω τῆς ἐπισήμου **κανονικῆς** των ἀρμοδιότητος, ὅσον ἐξ αἰτίας τοῦ **χαρισματικοῦ** των χαρακτήρος· μέ τήν καθοδήγησιν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἐμαρτύρησαν περί τῆς ἀληθείας συμφώνως πρὸς τήν Ἁγ. Γραφήν, ὅπως αὐτή παρεδόθη εἰς τήν ἀποστολικήν παράδοσιν»³³.

³¹ Γεωργίου Φλωρόφσκυ, *Θέματα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας*, Ἔργα 4, μετάφραση Παναγιώτου Κ. Πάλλη, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 318-323.

³² Georges Florovsky «The Doctrine ...», ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 152-153.

³³ Γεωργίου Φλωρόφσκυ *Ἁγία Γραφή, Ἐκκλησία, Παράδοσις*, Ἔργα 1. Μετάφραση Δημητρίου Γ. Τσάμη, ἐκδ. Π. Πουρναρά Θεσσαλονίκη 1976, σελ. 131-132.

Ὁ Ἐπίσκοπος πρ. Ζαχουμίου καί Ἐρζεγοβίνης Ἀθανάσιος Γιέφτιτς σέ κείμενό του³⁴, ἔχοντας ὑπ' ὄψη του τό πρῶτο ἄρθρο τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ μέ τίτλο «Τά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας», ὑποστηρίζει ὅτι τό ἄρθρο αὐτό ἦταν «πρωτόπειρο»³⁵, νομίζει ὅτι εἶναι ἓνα κείμενο «πού γράφηκε σέ νεαρή ἡλικία, ὅταν ἦταν ἱερέας μόλις ἑνός ἔτους καί ὅτι τό κείμενο αὐτό δέν ἀποτελεῖ ὀλοκληρωμένη διατύπωση τῆς ἐκκλησιολογικῆς σκέψεώς του»³⁶ καί ὅτι «ὁ νεαρός Φλωρόφσκυ εἶναι ἀποσπασματικός καί δέν ἐκφράζεται μέ σαφήνεια»³⁷.

Ἡ ἄποψη ὅτι τό κείμενο εἶναι «πρωτόπειρο» εἶναι ἀληθινή ὡς πρὸς τόν χρόνο πού ἐγράφη (1933), ἀλλά δέν φαίνεται νά εὐσταθῆ, ὡς πρὸς τό περιεχόμενο, γιατί τά ἴδια σχεδόν ἔγραψε ὁ π. Γεώργιος μετά 17 χρόνια, ἤτοι τό 1950. Περισσότερο ἦταν προβληματισμένος ἢ ἐπηηρεασμένος ἀπό τήν οἰκουμενική κίνηση, εὐρισκόμενος στήν Εὐρώπη καί ἐρχόμενος σέ ἐπικοινωνία μέ ἑτεροδόξους Χριστιανούς. Φαίνεται ὡς «πρωτόπειρο», γιατί συνεχῶς θέτει ἐρωτήματα καί δέν γράφει ὡς ἐπιστήμονας-θεολόγος αὐθεντικά καί καθαρά.

Εἶναι σαφές ὅτι οἱ ἐπιστήμονες θεολόγοι γράφουν μέ ἀκρίβεια τά συμπεράσματα τῶν ἐρευνῶν τους καί δέν ἐκφράζονται μέ ἱεροκηρυκτικό τρόπο, θέτοντας συνεχῶς ἀναπάντητα ρητορικά ἐρωτήματα.

Ὁ Ἐπίσκοπος πρ. Ζαχουμίου καί Ἐρζεγοβίνης Ἀθανάσιος Γιέφτιτς στήν ἀρχή τοῦ κειμένου του ὁμιλεῖ μέ σεβασμό γιά τόν π. Γεώργιο Φλωρόφσκυ, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε διάδοχος γιά τρία χρόνια (1970-1972) στό Ὁρθόδοξο Θεολογικό Ἰνστιτούτο τοῦ Ἁγίου Σεργίου στήν ἔδρα τῆς Πατρολογίας, μάλιστα παρουσιάζει τήν ἄποψη τοῦ π. Ἰουστίνου Πόποβιτς, πού τόν χαρακτήριζε «εἰκόνα στό εἰκονοστάσι τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας τῶν νεωτέρων χρόνων»³⁸.

Ἐπειτα γράφει ὅτι ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ «ἀσκεῖ κριτική στίς θέσεις τοῦ Κυπριανοῦ» καί στήν συνέχεια μεταβαίνει «στόν ἱερό Αὐγουστίνο καί στήν πρακτική τῆς Ἐκκλησίας σχετικά μέ τήν εἰσδοχή τῶν αἰρετικῶν». Καί ἀκολούθως κάνει λόγο «γιά τόν Μητροπολίτη Ἀντώνιο (Κραποβίτσκι) καί τόν ἀρχιεπίσκοπο Ἰλαρίωνα (Τροΐτσκι), οἱ ὁποῖοι θεωροῦσαν ὅτι τά χαρισματικά καί τά κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας συμπίπτουν», καθὼς ἐπίσης «ἀναφέρεται στόν Χομιακῶφ καί στόν μητροπολίτη Μόσχας Φιλάρετο (Δρόσδωφ), οἱ

³⁴ Ἀθανασίου Γιέφτιτς, *Σχολιασμός στό περί ὀρίων τοῦ Φλωρόφσκυ*, εἰς Θεολογία 81 (2010), τεύχος 4, σελ. 137-158.

³⁵ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 143.

³⁶ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 141.

³⁷ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 158.

³⁸ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 137.

όποιοι θεωροῦσαν ὅτι τὰ χαρισματικά καί τὰ κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας δέν συμπίπτουν». Μάλιστα παραθέτει τήν ἄποψη τοῦ π. Ἰουστίνου Πόποβιτς, «ὁ ὅποιος ἔλεγε ὅτι εἶναι πιο σωστή καί θεολογικά πιο ὀρθόδοξη ἡ θέση τοῦ Μητροπολίτη Ἀντωνίου καί τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰλαρίωνα, ὅτι, δηλαδή, τὰ χαρισματικά καί τὰ κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας συμπίπτουν»³⁹.

Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος Γιέφτιτς ἀσκεῖ κριτική στό ἄρθρο τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, ὑποστηρίζοντας ὅτι δέν ἔλαβε ὑπ' ὄψη του δύο σημεία.

«Πρῶτον, τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῦ Θεανθρώπου, εἶναι "ὅρια" τῆς ἀπεριόριστης Θείας Οἰκονομίας τῆς σωτηρίας, τὰ ὅρια τῆς ἀπεριόριστης φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ καί αὐτά τὰ ὅρια δέν πρέπει νά τὰ διαχωρίζουμε ἀπό τὰ ὅρια τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, τοῦ Παρακλήτου, στήν Ἐκκλησία. Τὰ ὅρια αὐτά δέν μπορεῖ νά εἶναι στενότερα καί πιο κλειστά ἀπό τὰ ὅρια τῆς Τριαδικῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας τῆς σωτηρίας. Εἶναι τὰ ὅρια τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σαρκωθέντος Χριστοῦ, ἐν σώματι καί ὡς Σῶμα, ὡς Ἐκκλησία, ὡς πλήρωμα, τό ὁποῖο φανερώνει "τό πλήρωμα τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου" (Ἐφ. 1, 22-23).

Δεύτερον, αὐτά τὰ οἰκονομικά - χαρισματικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας, κατά παράδοξο τρόπο, δέν μποροῦν καί δέν πρέπει νά ἀποκλείσουν τό τόσο σημαντικό γεγονός τῶν *λειτουργικῶν – κανονικῶν ὀρίων* τῆς Ἐκκλησίας»⁴⁰.

Πάντως, ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος Γιέφτιτς μέ θεολογικά ἐπιχειρήματα ὑποστηρίζει, μεταξύ τῶν ἄλλων, ὅτι ἐμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι δέν δεχόμαστε τήν διακοινωνία, δηλαδή νά συμμετέχουμε στά ἴδια μυστήρια τῆς θείας Εὐχαριστίας Ὄρθόδοξοι καί ἑτερόδοξοι-αἰρετικοί, «ὄχι λόγῳ κάποιας ἀντι-οἰκουμενικῆς τοποθετήσεως, ἀλλά ἀκριβῶς ἐπειδή στήν θεία Εὐχαριστία, ὡς *σύναξη τῆς Ἐκκλησίας ἐν Χριστῷ* διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συμπίπτουν τὰ *χαρισματικά ὅρια τῆς Οἰκονομίας τῆς σωτηρίας τῆς Ἁγίας Τριάδος* καί τὰ *κανονικά-χαρισματικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας*»⁴¹. Καταλήγει δέ στό ἐξῆς συμπέρασμα:

«Δέν μποροῦμε, ἐπομένως, νά διαχωρίζουμε τὰ ὅρια τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ ἀπό τὰ ὅρια τῆς Εὐχαριστίας καί ἔτσι δέν μποροῦμε νά διευρύνουμε τὰ χαρισματικά ὅρια πέρα ἀπό τὰ κανονικά, ἀλλά οὔτε νά περιορίζουμε τὰ

³⁹ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 139.

⁴⁰ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 143-144.

⁴¹ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 144.

κανονικά τόσο, ὥστε νά ἀποκλείουν αὐτά πού κάνει ἡ πράξη τῆς Ἐκκλησίας στήν εἰσδοχή τῶν αἰρετικῶν»⁴².

Εἶναι φανερόν ὅτι γιά ὅλη τήν ὀρθόδοξη παράδοση τά χαρισματικά καί κανονικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας συμπίπτουν μέ τό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὅλα τά Μυστήρια, καί τό Βάπτισμα, ἔχουν ἀναφορά καί κατάληξη στήν θεία Εὐχαριστία, καί δέν νοεῖται διάσπαση μεταξύ τῶν Μυστηρίων Βαπτίσματος, Χρίσματος καί θείας Εὐχαριστίας. Δέν μπορούμε νά ἐννοήσουμε χαρισματικό Βάπτισμα πού δέν μπορεῖ νά καταλήξῃ στό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Βεβαίως, ἡ ἄκτιστη Χάρις τοῦ Θεοῦ ἐνεργεῖ σέ ὅλη τήν κτίση, καί πρὶν τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ, ὡς οὐσιοποιός, ζωοποιός, σοφοποιός, ὡς προνοητική ἐνέργεια, ἀλλά ἡ ἴδια Χάρις ἐνεργεῖ καί μέσα στήν Ἐκκλησία ὡς καθαρτική, φωτιστική καί θεοποιός.

Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής σέ μιά ἀπάντησή του πρὸς τόν Θαλάσσιο, ἀναφέρεται στό πῶς ἐνεργεῖ τό Ἅγιον Πνεῦμα στούς ἀνθρώπους.

Εἰσαγωγικά γράφει ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα δέν ἀπουσιάζει ἀπό κανένα ὄν καί μάλιστα ἀπό ὄσους προικίστηκαν μέ λόγο, γι' αὐτό «ἐν πᾶσιν ἀπλῶς ἐστί τό Πνεῦμα τό ἅγιον», κατά διαφόρους τρόπους.

Κατ' ἀρχάς προσδιορίζει ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι «πάντων συνεκτικόν καί προνοητικόν καί τῶν φυσικῶν σπερμάτων ἀνακινητικόν». Γι' αὐτό βρίσκουμε πολλούς ἀπό τούς βαρβάρους καί νομάδες νά ἐκδηλώνουν αἰσθήματα καλοκαγαθίας, καί νά ἀθετοῦν τούς θηριώδους νόμους πού ἐπικρατοῦν σέ αὐτούς.

Ἐπειτα, τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι προσδιορισμένο σέ ὄλους ἐκείνους πού ἀκολουθοῦν τόν νόμο τοῦ Μωϋσέως «ὡς νομοθετικόν καί προαγορευτικόν μελλόντων μυστηρίων» καί τούς προκαλεῖ αἴσθησις τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν καί τήν γνώση τῆς κατά Χριστόν τελειότητος πού ἔχει προαναγγελθῆ ἀπό τόν Χριστό. Γι' αὐτό πολλοί πού βρίσκονται στήν κατηγορία αὐτή ἐγκαταλείπουν τήν σκιώδη λατρεία καί μεταβάλλονται πρόθυμα στήν νέα καί μυστική λατρεία.

Τέλος, τό Ἅγιον Πνεῦμα βρίσκεται καί σέ ὄλους «τοῖς τό θεῖον καί θεοποιόν ὄντως ὄνομα τοῦ Χριστοῦ κληρωσομένοις διά τῆς πίστεως». Στήν κατηγορία αὐτή τό Ἅγιον Πνεῦμα ὄχι μόνον φρουρεῖ καί ἀνακινεῖ προνοητικά τόν κατά φύση λόγο καί ἀποδεικνύει τήν παράβασι τῶν ἐντολῶν ἢ τήν τήρησή τους καί μηνύει τήν ἐξαγγελία τοῦ Χριστοῦ «ἀλλά καί ὡς

⁴² Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 158.

δημιουργικόν τῆς κατά χάριν διὰ τῆς πίστεως δοθείσης υἰοθεσίας». Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἐπειδὴ παρέχει σοφία, γι' αὐτό πηγαίνει μόνον σέ ἐκείνους πού ἔχουν καθαρθῆ στό σῶμα καί τήν ἀκριβῆ συνάσκησι τῶν ἐντολῶν καί συναναστρέφεται αὐτούς στό νά εἶναι οἰκεῖοι του μέ τήν ἀπλή καί ἄϋλη γνώση καί διαπλάττει τόν νοῦ τους γιά τήν θέωση μέ τά ἄχραντα νοήματα τῶν ἀπορρήτων νοήσεων.

Ἐπομένως, τό Ἅγιον Πνεῦμα βρίσκεται σέ ὅλους ὡς ποιητικό καί προνοητικό ὄλων, βρίσκεται καί στούς ἀνθρώπους τοῦ Νόμου ὡς νομοθετικό καί προαγγελτικό τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά βρίσκεται «κατ' ἐξαιρέτων» στούς Χριστιανούς ὡς ποιητικόν θείας υἰοθεσίας⁴³.

Σαφέστατα τά χαρισματικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας, ὡς πρόξενα θεώσεως, συνδέονται μέ τά κανονικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ δέν συγγέεται ἡ καθαρτική, φωτιστική καί θεοποιός ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ μέ τήν δημιουργική, προνοητική καί ὑποδεικτική ἀφ' ἑνός μὲν τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ τῆς ἐντάξεως τοῦ ἀνθρώπου στήν Ἐκκλησία γιά τήν μέθεξι τῶν καρπῶν τῆς θείας Οἰκονομίας, ἥτοι τῆς θεώσεως. Τά χαρίσματα τῆς κατά Χριστόν υἰοθεσίας τῶν θεουμένων ἐνεργοῦν στά κανονικά πλαίσια τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία Ἐκκλησία νοεῖται ὄχι ὡς ἀόρατη, ἀλλά ὡς ὄρατή, ὡς μέθεξι τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ στά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας.

Στά συγγράμματα τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου φαίνεται σαφέστατα ἡ σχέση μεταξύ τῶν τριῶν τρόπων ἐνεργείας τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία, ἥτοι: πρῶτον, ὡς καθαρτική, φωτιστική καί θεοποιός· δεύτερον στά μυστήρια Βαπτίσματος, Χρίσματος καί θείας Εὐχαριστίας· καί τρίτον στό μυστήριο τῆς Ἱερωσύνης, μέ τούς βαθμούς τοῦ Διακόνου, τοῦ Πρεσβυτέρου καί τοῦ Ἐπισκόπου. Μεταξύ αὐτῶν ὑπάρχει μεγάλη σχέση καί φαίνεται καθαρά ὅτι ταυτίζονται τά χαρισματικά καί τά κανονικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας⁴⁴.

Ἄλλωστε, ὁ Τριαδικός Θεός διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ προσφέρει τά χαρίσματα στούς πιστούς καί ὁ ἴδιος ὁ Τριαδικός Θεός διὰ Χριστοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ φωτίζει τούς Πατέρας στίς Οἰκουμενικές Συνόδους γιά νά συντάσσουν τούς ἱερούς Κανόνας γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅποτε, δέν ὑπάρχει διαφορά μεταξύ χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί κανονικῶν διατάξεων πού θεσπίσθηκαν μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατά τόν λόγο τοῦ Ἀποστόλου: «ἔδοξε γάρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί

⁴³ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καί Ἀσκητικῶν, τόμος 14B, Πατερικαί ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 98-102.

⁴⁴ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, *Περί ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καί ἀσκητικῶν, τόμ. 3, Πατερικαί ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», σελ. 336 κ. ἐξ.

ἡμῖν» (Πράξ. ιε, 28), «καί ἤρесе τῇ Συνόδῳ», κατά τὴν ἔκφραση τῶν Συνόδων γιὰ τοὺς ἱερούς Κανόνες.

Οἱ ἱεροὶ Κανόνες, κατά τὸν μακαριστὸ Ἡγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Γεώργιο, εἶναι τὰ «μαρτύρια» τοῦ Θεοῦ καὶ δέν διαφέρουν ἀπὸ τίς ἐντολές Του, ἀλλὰ εἶναι συνέχειά τους⁴⁵. Οἱ ἱεροὶ Κανόνες βοηθοῦν τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπο νὰ μένη σέ ἐνότητα καὶ ἀρμονικὴ σχέση μετὰ τοὺς ἀδελφούς του στὴν Ἐκκλησία⁴⁶. «Οἱ Κανόνες ὑποδεικνύουν εἰς τὸν πιστὸν τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας ἐκτὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχει τὸ χάος· ρυθμίζουν τὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων χαρισματούχων λειτουργῶν καὶ τάξεων αὐτῆς σχέσεις, ὥστε οἱ πάντες νὰ ἐργάζωνται ἀρμονικῶς διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ἐνός Σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπιβάλλουν τὴν ὀρθὴν θεραπευτικὴν μέθοδον διὰ τοὺς τραυματίζοντας τὴν ἐνότητα τοῦ Σώματος ἐκπίπτοντας ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ ζωῆς»⁴⁷.

Μέ τοὺς ἱερούς Κανόνες τῶν Τοπικῶν καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ρυθμίζεται ἡ ποιμαντικὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν Ἱερωσύνη, τὴν συνοδικὴν δομὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν συνοδικὴν διαχείριση τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, τὴν ποιμαντικὴν καθοδήγησιν πρὸς ὑπέρβαση τῆς ἁμαρτίας, τὴν αἵρεση, τὸ σχίσμα καὶ τὴν ἐνδεικνυόμενην ποιμαντικὴν στάση πρὸς τοὺς αἰρετικούς καὶ σχισματικούς, τὸν μοναχισμό καὶ τὸν κατὰ Χριστὸν γάμον⁴⁸.

Ἡ χαρισματικὴ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν στὴν Ἐκκλησία ἐλέγχεται ἀπὸ τοὺς θεουμένους Πατέρας κατά πόσον εἶναι κατά Θεόν, διὰ τῶν ἱερῶν Κανόνων, ὥστε νὰ ἐνεργῇ ἐκκλησιαστικά καὶ ὄχι ἀνθρωποκεντρικά. Δέν μπορεῖ κανεὶς νὰ αὐτοσχεδιάζη καὶ νὰ αὐθαδιάζη μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἐν ὀνόματι μιᾶς ἐμπαθοῦς ἐλευθερίας.

Ἐπομένως, μέσα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία συνδέονται στενά καὶ ταυτίζονται τὰ χαρισματικά μετὰ τὰ κανονικά ὅριά της, ὅπως φανερώνεται ἰδιαιτέρως στό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, πρᾶγμα ποῦ θά δοῦμε πῶς κάτω.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης σημειώνει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ εἶναι τὸ κατοικητήριον τῆς ἀκτίστου δόξης τοῦ Θεοῦ. Τὸν Χριστὸν δέν δυνάμεθα νὰ τὸν ξεχωρίσωμεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, οὔτε τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ

⁴⁵ Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, Καθηγουμένου τῆς Ἱ.Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὁρους, *Ἡ ποιμαντικὴ Διακονία κατὰ τοὺς ἱερούς Κανόνες*, ἐκδ. Ἄθως, Πειραιεύς 1976, σελ. 64-65.

⁴⁶ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 74.

⁴⁷ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 74-75.

⁴⁸ Ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 91 κ.ἐξ.

τόν Χριστόν»⁴⁹. «Ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας δέν ὑπάρχει σωτηρία. Ὁ Χριστός προσφέρει τήν σωστικήν χάριν εἰς ὅλους τούς ἀνθρώπους. Ὅταν σώζεται κανείς ἐκτός τῆς ὁρατῆς Ἐκκλησίας τοῦτο σημαίνει πώς ὁ Χριστός ὁ ἴδιος σώζει αὐτόν. Ἐάν αὐτός εἶναι μέλος ἑτερόδοξον, τότε σώζεται οὗτος διότι τόν σώζει ὁ Χριστός καί οὐχί ἡ "Παραφυάς" εἰς τήν ὁποίαν ἀνήκει. Ἡ σωτηρία του, λοιπόν, δέν ἐπιτελεῖται ἀπό τήν Ἐκκλησίαν εἰς τήν ὁποίαν ἀνήκει διότι μία εἶναι ἡ Ἐκκλησία ἣτις σώζει, δηλ. ὁ Χριστός»⁵⁰.

Ἔτσι, ὑπάρχουν ἄνθρωποι καί ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας, ἀκόμη καί ἐκτός τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἱ ὅποιοι πέρα ἀπό τά φυσικά χαρίσματα ἔχουν καί μερικά χαρίσματα, τά ὁποῖα ὅμως χαρίσματα ἐλέγχονται ἀπό θεουμένους Πατέρες ἄν εἶναι φυσικά, συναισθηματικά, δαιμονικά ἢ πνευματικά. Ἐάν ὑπάρχουν ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας πού ἔχουν ὄντως πνευματικά χαρίσματα, τότε αὐτοί σώζονται ἀπό τόν ἴδιο τόν Χριστό καί ὄχι ἀπό τήν «Χριστιανικήν ὁμάδα καί Ὁμολογίαν» στήν ὁποία ἀνήκουν, διότι μόνον ἡ Ἐκκλησία ὡς τό Θεανθρώπινο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι πηγή τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ, σώζει.

Στήν συνέχεια θά δοῦμε τήν σχέση μεταξύ τῶν χαρισματικῶν καί τῶν κανονικῶν ὀρίων τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως φανερώνεται στήν σχέση μεταξύ Πεντηκοστῆς, Ἐκκλησίας καί θείας Εὐχαριστίας. Ἔτσι τό θέμα αὐτό θά τεθῆ σέ μία εὐχαριστιακή προοπτική, στήν ὁποία ἐνώνονται τά χαρισματικά μέ τά κανονικά ὄρια τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι μέ ὅσα θά ἀναλυθοῦν ἐπεκτείνω τήν συζήτηση πού γίνεται μεταξύ τῶν χαρισματικῶν καί τῶν κανονικῶν ὀρίων τῆς Ἐκκλησίας καί τήν προσδιορίζω στήν ἴδια τήν Ἐκκλησία καί ἰδιαίτερος στήν θεία Εὐχαριστία, μέσα ἀπό τήν προοπτική τῆς Πεντηκοστῆς. Αὐτό φαίνεται ἔκδηλα τόσο στά τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν Πεντηκοστή, ὅσο καί στίς ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πού γίνεται λόγος γιά τήν εὐχαριστιακή κοινότητα τῆς Κορίνθου.

2. Πεντηκοστή καί Ἐκκλησία, κατά τήν ἱερά ὑμνογραφία

Ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἐδογματίσε ἀπλανῶς στίς Οἰκουμενικές Συνόδους, καί ἔθεσε ὅλη τήν θεολογία της στήν ὑμνογραφία της, ὅποτε ἰσχύει

⁴⁹ Protopresbyter John Romanides, *An Outline Of Orthodox Patristic Dogmatics-Ἐπίτομος Ὁρθόδοξος Πατερική Δογματική*, Orthodox Theological Library, Edited and Translated with an Introduction and Bibliography by Protopresbyter George Dion. Dragas, Orthodox Research Institute, Rollinsford, New Hampshire, σελ. 76.

⁵⁰ Ἐνθ. ἀνωτ. 78-80.

τό *lex credendi* καί τό *lex orandi*, δηλαδή ὑπάρχει ἐνότητα μεταξύ τοῦ δόγματος καί τῆς ἐκφράσεώς του στους ἱερούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς προσευχῆς, καί μάλιστα τῆς προσευχῆς μέσα στήν Ἐκκλησία μέ τά τροπάρια καί τίς εὐχές τῶν Μυστηρίων καί τῶν ἀκολουθιῶν.

Ἡ πραγματική θεολογία τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐκφράστηκε στίς Οἰκουμενικές Συνόδους καί τά κείμενα τῶν θεουμένων, διατυπώνεται κατά τόν αὐθεντικότερο τρόπο μέσα στίς εὐχές τῶν Μυστηρίων καί τῶν ἀκολουθιῶν καί στά τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας. Ὅποτε, μιά θεολογία πού δέν συντονίζεται στήν ὀρολογία καί τό περιεχόμενο τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐκκοσμηκευμένη καί σαφῶς διαφοροποιημένη ἀπό τήν θεολογία τῆς Ἐκκλησίας καί ἐπομένως ἐπικίνδυνη θεολογία.

Δύο ἀπό τά τροπάρια τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς ἔχουν ιδιαίτερη σημασία γιά τήν σχέση μεταξύ τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν χαρισμάτων τῶν μελῶν της, ἤτοι τῶν κανονικῶν καί χαρισματικῶν ὀρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Τό ἀπολυτίκιο τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς

Τό ἀπολυτίκιο τῆς Ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς ἀναφέρεται στόν Χριστό, ὁ Ὅποιος ἀπέστειλε τό Ἅγιο Πνεῦμα στους Ἀποστόλους⁵¹.

Εἶναι γνωστόν ὅτι τά ἀπολυτικά τῶν ἐορτῶν ἐκφράζουν μέ λίγες λέξεις τό νόημα τῶν συγκεκριμένων ἐορτῶν. Ὅποτε, τό ἀπολυτίκιο τῆς Πεντηκοστῆς, ἐνῶ ἐορτάζεται τό Μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος καί ἡ ἐπιδημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στους Ἀποστόλους, ἐν τούτοις ἀναφέρεται στόν Χριστό.

Αὐτό εἶναι ὀρθότατο ἀπό πλευρᾶς ὀρθοδόξου θεολογίας, γιατί ὁ Χριστός μᾶς ἀποκάλυψε τόν Πατέρα καί Αὐτός ἔστειλε τό Ἅγιον Πνεῦμα. Ἡ Ἐκκλησία ἐρμηνεύεται κατ' ἐξοχήν Χριστολογικά, διότι διά τοῦ Χριστοῦ γνωρίζουμε τόν Πατέρα (Ἰω. ιδ, 9) καί ὁ Χριστός ἀποστέλλει τό Ἅγιον Πνεῦμα στους ἀνθρώπους.

Ὁ Χριστός πενήντα ἡμέρες μετά τήν Ἀνάστασή Του, δηλαδή τήν Πεντηκοστή, ἀπέστειλε τό Ἅγιον Πνεῦμα στους Μαθητές (Πρ. β, 1-13), τό ὁποῖο Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπό τόν Πατέρα καί πέμπεται διά τοῦ Υἱοῦ (Ἰω. ιε, 26). Αὐτό τό Ἅγιον Πνεῦμα ἀνέδειξε τούς Μαθητές πανσόφους θεολόγους, ἐνῶ ἦταν ἀλιεῖς, δέν εἶχαν σπουδάσει σέ ἀνθρώπινες σχολές τήν

⁵¹ «Εὐλογητός εἶ, Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ πανσόφους τούς ἀλιεῖς ἀναδείξας, καταπέμψας αὐτοῖς τό Πνεῦμα τό ἅγιον, καί δι' αὐτῶν τήν οἰκουμένην σαγηνεύσας, φιλόανθρωπε δόξα σοι».

θύραθεν φιλοσοφία. Ἐπειτα, οἱ ἐμπειρικοί αὐτοὶ θεολόγοι δίδαξαν σέ ὅλη τήν οἰκουμένη καί τήν ἐκάλεσαν στήν ἀληθινή πίστι τοῦ Θεοῦ, καί τούς ἔκαναν μέλη τῆς Ἐκκλησίας, μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Πρόκειται γιά μιά ἄλλη σοφία, πού διαφοροποιεῖται ἀπό τήν σοφία τῶν φιλοσόφων, εἶναι ἡ σοφία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι μιά ἄλλη θεολογία πού εἶναι δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέσα στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστός δέν ἐνεργεῖ διαφορετικά ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα. Δέν εἶναι ἄλλη ἡ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ καί ἄλλη ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀφοῦ κοινή εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο, μία εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ: «Ἡ γάρ ἐνέργεια κινήσις ἐστίν οὐσίας, ἀλλ' οὐκ οὐσία»· καί «μία ἡ τοῦ θείου θελήματος κινήσις ἐκ προκαταρκτικοῦ αἰτίου τοῦ Πατρὸς ὀρωμένη καί διά τοῦ Υἱοῦ προϊοῦσα καί ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι προφαινομένη»⁵².

Ἡ ἐνέργεια αὐτή τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ δίδεται ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, τό ὁποῖο καθιστᾷ τούς Ἀποστόλους μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, καί δοξάζεται ὁ Πατήρ, καί γενικότερα ὁ Τριαδικός Θεός. Τό Θεανθρώπινο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι πηγή τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ, καί μέσα στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τήν Ἐκκλησία, γνωρίζουμε τόν Πατέρα διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ θεολογία δέν εἶναι ἡ ἀφηρημένη καί φιλοσοφική γνώση τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ἡ ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ διά τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ Σώματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτή ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ διαφέρει σαφέστατα ἀπό κάθε ἄλλη θύραθεν σοφία.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γνωρίζει αὐτήν τήν πραγματικότητα γι' αὐτό ἀναφέρεται στά χαρίσματα πού δίνει ὁ Θεός μέσα στήν Ἐκκλησία⁵³ καί διαφέρουν ἀπό τά χαρίσματα τῶν ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας.

Τό τροπᾶριο τῶν Στιχηρῶν τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Πεντηκοστῆς

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἔθεσαν μέσα στήν λατρεία της ὅλη τήν θεοπτική ἐμπειρία πού εἶχαν ἀποκτήσει καί τίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἔτσι οἱ προσευχόμενοι Χριστιανοί στήν λατρεία θεολογοῦν

⁵² Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ἔργα τόμ. 3, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 106.

⁵³ «Βλέπετε γάρ τήν κλήσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοί σοφοί κατὰ σάρκα, οὐ πολλοί δυνατοί, οὐ πολλοί εὐγενεῖς, ἀλλά τά μωρά τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός ἵνα τούς σοφούς κατασχῆ, καί τά ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός ἵνα κατασχῆ τὰ ἰσχυρά, καί τά ἀγενῆ τοῦ κόσμου καί τά ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός, καί τά μὴ ὄντα, ἵνα τά ὄντα καταργῆ, ὅπως μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. ἐξ αὐτοῦ δέ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καί ἁγιασμός καί ἀπολύτρωσις, ἵνα, καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχᾶσθω.» (Α΄ Κορ. α', 26-31).

ἀπλανῶς καί δοξολογοῦν τόν Θεό ὀρθοδόξως. Αὐτό τό βλέπουμε καί στό δεύτερο τροπάριο τῶν στιχηρῶν τοῦ ἔσπερινοῦ τῆς Πεντηκοστῆς⁵⁴.

Τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁμοούσιο καί ὁμόθρονο μέ τά ἄλλα πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος, τόν Πατέρα καί τόν Υἱό. Τό τροπάριο αὐτό τῆς Ἐκκλησίας χρησιμοποιεῖ τόν ὄρο ὁμοούσιο καί γιά τό Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως ἡ Α΄ Οἰκουμενική Σύνοδος χρησιμοποίησε αὐτόν τόν ὄρο γιά τόν Υἱό καί Λόγο τοῦ Θεοῦ. Ὅμως, ἡ Β΄ Οἰκουμενική Σύνοδος ἀπέφυγε νά χρησιμοποίησῃ αὐτόν τόν ὄρο γιά τό Ἅγιον Πνεῦμα γιά νά μή δημιουργηθοῦν ἄλλα προβλήματα, ἀλλά χρησιμοποίησε ἄλλους ισότιμους ὄρους, ὅπως «Κύριον», «ζωοποιόν», «συμπροσκυνούμενον» καί «συνδοξαζόμενον»⁵⁵.

Τό Ἅγιον Πνεῦμα συγκροτεῖ ὅλον τόν θεσμό τῆς Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιά τόν ἱερόν θεσμό, ὄχι γιά κάποιο ἀνθρώπινο σωματεῖο, ἀλλά γιά τό Θεανθρώπινο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὄχι γιά κάποια ἀνθρώπινη ὀργάνωση, ἀλλά γιά τόν Θεανθρώπινο ὀργανισμό. Τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐνεργεῖ μέσα στήν Ἐκκλησία καί μορφώνει τόν Χριστό στίς καρδιές τῶν Μαθητῶν. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἕνας ἱερό θεσμός πού συγκροτεῖται ἀπό τά χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέσα στόν μυστηριακό, κανονικά καί συνοδικό θεσμό της.

Σέ αὐτόν τόν ἱερό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει ποικιλία χαρισμάτων, πού διακρίνονται σέ δύο βασικά χαρίσματα, ἥτοι τήν προφητεία, δηλαδή τήν θεοπτία, πού εἶναι ἡ ἐμπειρική θεολογία-σοφία, καί τήν ἱερωσύνη, μέ τούς τρεῖς βαθμούς της, πού εἶναι τοῦ Διακόνου, τοῦ Πρεσβυτέρου καί τοῦ Ἐπισκόπου.

Ἔτσι, ἡ ἐμπειρική θεολογία, δηλαδή ἡ πνευματική ἱερωσύνη, συνδέεται μέ τήν μυστηριακή ἱερωσύνη καί οἱ δύο αὐτές ἀποτελοῦν τά βασικά χαρίσματα μέσα στό Σῶμα της Ἐκκλησίας καί δι' αὐτῶν τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας κοινωνοῦν τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, κατά τό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἀνάλογα μέ τόν βαθμό τῆς μεθέξεως τῆς καθαρτικῆς, φωτιστικῆς καί θεοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ.

Μέσα ἀπό αὐτήν τήν προοπτική μπορούμε νά κάνουμε λόγο γιά τήν Ἐκκλησία ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ, γιά τούς Χριστιανούς ὡς μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί γιά τήν ζωντανή σχέση μεταξύ τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν χαρισμάτων πού λειτουργοῦν μέσα σέ αὐτήν.

⁵⁴ «Πάντα χορηγεῖ τό πνεῦμα τό Ἅγιον, βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας. Ὅμοούσιε καί ὁμόθρονε, τῷ Πατρί καί τῷ Υἱῷ, Παράκλητε, δόξα σοι».

⁵⁵ Στυλιανοῦ Παπαδοπούλου: *Ἀθανάσιος ὁ Μέγας καί ἡ θεολογία τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου*, Ἀθήναι 1975, σελ. 181-182, καί Πέτρου Γεωργαντζή, *Τό Σύμβολο τῆς πίστεώς μας, ἱστορική καί δογματική ἐκδίπλωση*, Ἐάνθη 2012, σελ. 329-332.

3. Ἡ κοινωνία μεταξύ τῶν Χριστιανῶν στό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας

Ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος στήν Α' ἐπιστολή του ἀναφέρεται στήν κοινωνία μεταξύ τῶν χαρισματούχων στό Μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας καί γενικά στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας, συνδέοντας τήν θεωρία τοῦ φωτός μέ τήν κοινωνία τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, τήν κοινωνία τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ καί τήν κάθαρση τῆς καρδίας. «Ἐάν δέ ἐν τῷ φωτί περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστίν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καί τό αἶμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπό πάσης ἁμαρτίας» (Α' Ἰω. α', 7).

Ἀναλύοντας αὐτά τά χωρία βλέπουμε ὅτι ὁ Χριστός εἶναι Φῶς: «Ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον» (Α' Τιμ. στ', 16). Αὐτό τό Φῶς εἶναι τό Φῶς τῆς θεότητος, πού εἶναι Φῶς τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οἱ τρεῖς Μαθητές στό ὄρος Θαβὼρ εἶδαν τήν δόξα τοῦ Χριστοῦ ὡς Φῶς, καθώς ἐπίσης εἶδαν τήν φωτεινή νεφέλη, τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ἄκουσαν τήν φωνή τοῦ Πατρός. Ὅσοι ἀξιώθηκαν νά δοῦν τόν Θεό, τόν εἶδαν ὡς Φῶς καί μάλιστα εἶδαν ὑπέρ νόησιν καί ὑπέρ αἴσθησιν τρία Φῶτα, τά ὁποῖα περιχωροῦνται μεταξύ τους. Ἔτσι κατέληξαν στήν ὁρολογία ὅτι τά Πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἔχουν τήν ἴδια οὐσία, τήν ἴδια ἐνέργεια καί ὑπάρχει ἀλληλοπεριχώρηση μεταξύ τους.

Οἱ Χριστιανοί, τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί ζοῦν μέσα στό Φῶς, μετέχουν τοῦ Φωτός, κατά διαφόρους βαθμούς. Μέ αὐτήν τήν ἔννοια γράφει ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης νά περιπατῆ κανεῖς μέσα στό Φῶς. Πρόκειται γιά μιὰ πορεία μεθέξεως τοῦ Φωτός, πορεία ἀπό δόξης σέ δόξα, ἀπό Χάριτος σέ Χάρη, ἀνάλογα μέ τήν κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου πού γίνεται μέ τήν συνέργεια Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἀφοῦ ὁ Θεός ἐνεργεῖ καί ὁ ἀνθρώπος συνεργεῖ.

Ὅσοι περιπατοῦν μέσα στό Φῶς τοῦ Θεοῦ, ἔχουν κοινωνία καί μεταξύ τους. Αὐτό σημαίνει ὅτι αὐτή ἡ κοινωνία δέν εἶναι ἀνθρώπινη καί συναισθηματική, ἀλλά κοινωνία ἐν τῷ Φωτί μέ τήν μέθεξη τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ Σώματι τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι κοινωνία Χάριτος καί ὄχι κοινωνία προσώπων. Αὐτό μᾶς ὑπενθυμίζει τήν ἐμπειρία πού ἀπέκτησε ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, διότι διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οἱ Μαθητές ἔγιναν μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἔφθασαν στήν ἐμπειρία τοῦ ἀκτίστου Φωτός, μέσα στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ὡς μέλη τοῦ δεδοξασμένου Σώματος τοῦ Χριστοῦ ἀπέκτησαν καί κοινωνία, ἐνότητα μεταξύ τους.

Ἔτσι, τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς πραγματοποιήθηκε ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ πού καταγράφηκε ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη ὅτι θὰ ἔλθῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας τὸ ὁποῖο θὰ τοὺς ὀδηγήσῃ «εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰω. ιστ', 13) καὶ τότε «πάντες ἐν ὧσιν», «ὧσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ» «ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν», «ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἕν», «ὧσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν» (Ἰω. ιζ', 19-24).

Μέ τέτοιες οὐσιαστικές προϋποθέσεις, ἔχοντας τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ζώντας μέσα στοῦ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, μετέχοντας τοῦ θείου Φωτός, τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ καθαρίζει τὴν συνείδηση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὰ νεκρά ἔργα. Τότε ἡ μετοχή στὴν θεία Εὐχαριστία καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ καθαρίζει τὸ ἄνθρωπο ἀπὸ κάθε ἀμαρτία, δηλαδή εἶναι μετοχή στὴν δόξα τοῦ Θεοῦ «ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. δ', 6, Ἑβρ. θ', 14, Α' Ἰω. α', 7). Ἡ κάθαρση τῆς συνειδήσεως δὲν εἶναι ἠθική καὶ συναισθηματική, ἀλλὰ συμμετοχή στὴν δόξα τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλωστε, ἡ ἀμαρτία, κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, εἶναι στέρηση τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν λόγο του «πάντες ἡμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. γ', 23), ὅποτε ἡ μετοχή στὴν δόξα τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν Ἐκκλησία, πού εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, μέ τὴν κοινωνία τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ στοῦ Μυστήριου τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι ἀπομάκρυνση τῆς ἀμαρτίας.

Ἔτσι καταλαβαίνουμε ἐμπειρικά καὶ ἀγιοπνευματικά τὴν σχέση μεταξύ τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὄρων καὶ τῶν κανονικῶν διατάξεων, τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας.

4. Ἡ θεία Εὐχαριστία κατὰ τοὺς ἀποστολικούς χρόνους

Κάνοντας λόγο γιὰ τὸν ἱερό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας, που ἐκφράζεται μέσα στὴν θεία Εὐχαριστία, εἶναι σημαντικό νὰ δοῦμε ποιοὶ καὶ μέ ποιές προϋποθέσεις συμμετέχουν σέ αὐτὸ τὸ μεγάλο μυστήριον, ὅπως φαίνεται στοὺς ἀποστολικούς χρόνους, τοὺς χρόνους μετὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία ἔγινε Σῶμα Χριστοῦ. Αὐτὸ θὰ μᾶς δώσῃ τὴν δυνατότητα νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν σχέση μεταξύ τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς θείας Εὐχαριστίας, τῆς κανονικῆς συγκροτήσεώς της καὶ τῶν χαρισματῶν Χριστιανῶν.

α) Ἡ θεία Εὐχαριστία στήν πρώτη ἐκκλησιαστική κοινότητα τῶν Ἱεροσολύμων, κατά τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων

Τό βιβλίο τῶν «Πράξεων τῶν Ἀποστόλων» ἐκθέτει τήν ζωή τῶν πρώτων Χριστιανῶν μετά τήν Πεντηκοστή, ὅταν ἔλαβαν τό Ἅγιον Πνεῦμα καί συγκροτήθηκε ἡ πρώτη Ἀποστολική Ἐκκλησία στήν Ἱεροσόλυμα. Στό βιβλίο αὐτό ὑπάρχουν δύο περιστατικά πού δείχνουν τό πῶς οἱ πρῶτοι Χριστιανοί τελοῦσαν τό Μυστήριό τῆς θείας Εὐχαριστίας, μέσα στήν ὅλη ἐκκλησιαστική ζωή.

Τό πρῶτο περιστατικό ἀναφέρεται στήν ζωή τῶν Χριστιανῶν στήν Ἱεροσόλυμα, πού προσκαρτεροῦσαν στήν διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων τήν κοινωνία, τήν κλάση τοῦ ἄρτου καί τίς προσευχές⁵⁶.

Ἀναλύνοντας αὐτό τό χωρίο ἀπό τίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» μπορούμε νά δοῦμε τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ζοῦσαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί στήν Ἱεροσόλυμα, μετά τήν Πεντηκοστή.

Στήν ἀρχή γράφεται ὅτι ὅλοι οἱ πρῶτοι πιστοί ἦταν ἀφοσιωμένοι στήν διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων, στήν μεταξύ τους κοινωνία, στήν τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας καί στίς προσευχές. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι ὁ βαθύτερος σκοπός τῆς πνευματικῆς καί ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἀλλά δέν μπορεῖ νά γίνῃ ἀπροϋποθέτως καί μεμονωμένως.

Ἡ θεία Εὐχαριστία συνδέεται μέ τήν διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων, δηλαδή οἱ Ἀπόστολοι τελοῦσαν τήν θεία Εὐχαριστία, ἀλλά καί αὐτοί προσέφεραν προφητικό καί ἀποκαλυπτικό λόγο. Ἐπίσης, ἡ θεία Εὐχαριστία συνδέεται στενά μέ τίς προσευχές, ἀλλά καί τήν πραγματική κοινωνία μέ τούς ἀδελφούς. Ἐπομένως, διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων, κοινωνία μεταξύ τῶν Χριστιανῶν, κλάση τοῦ ἄρτου-θεία Εὐχαριστία καί προσευχές εἶναι μιά ἀδιάσπαστη ἐνότητα καί δέν μποροῦν νά χωριστοῦν μεταξύ τους.

Αὐτό ἐρμηνεύεται καί ἀπό τήν συνέχεια, ὅταν γράφεται ὅτι οἱ πιστοί κάθε ἡμέρα προσκαρτεροῦσαν ὅλοι μαζί, «ὁμαθυμαδόν», στόν Ναό, δηλαδή προσεύχονταν, ἔπειτα τελοῦσαν τήν θεία Εὐχαριστία στήν σπίτια, γιατί τότε δέν ὑπῆρχαν ἰδιαίτεροι Χριστιανικοί Ναοί, ἔτρωγαν τήν καθημερινή τους τροφή μέ ἀγαλλίαση καί ἀπλότητα στήν καρδιά καί δοξολογοῦσαν τόν Θεό.

⁵⁶ «Ἦσαν δέ προσκαρτεροῦντες τῇ διδασκίᾳ τῶν ἀποστόλων καί τῇ κοινωνίᾳ καί τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καί ταῖς προσευχαίς. Ἐγένετο δέ πάση ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καί σημεῖα διά τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. πάντες δέ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπί τό αὐτό καί εἶχον ἅπαντα κοινά, καί τά κτήματα καί τάς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καί διεμέριζον αὐτά πᾶσι καθότι ἄν τις χρεῖαν εἶχε· καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλίασει καί ἀφελότητι καρδίας, αἰνοῦντες τόν Θεόν καί ἔχοντες χάριν πρός ὅλον τόν λαόν. ὁ δέ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ» (Πρ. β, 42-47).

Μέ τόν τρόπο αὐτόν ὅλος ὁ λαός τούς ἐκτιμοῦσε καί ὁ Κύριος προσέθετε στήν Ἐκκλησία κάθε μέρα αὐτούς πού σώζονταν.

Ὅλη αὐτή ἡ ζωή προκαλοῦσε σέ ὅλους δέος, καί διά τῶν Ἀποστόλων γίνονταν «πολλά τε τέρατα καί σημεῖα», δηλαδή θαύματα. Αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ Χριστιανοί ἔβλεπαν ἐπάνω τους πλούσια τήν Χάρι τοῦ Θεοῦ, ἀλλοιώσεις ψυχικές καί σωματικές, ἄμεσες τίς ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ στήν ζωή τους. Αὐτό λέγεται μεταμόρφωση τῶν ἀνθρώπων.

Βέβαια, αὐτό δέν γινόταν μόνον στήν προσωπική τους ζωή, ἀλλά ἐπεκτεινόταν καί στήν κοινωνική τους ἀναστροφή. Δέν μπορούσαν νά αἰσθάνονται τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐπάνω τους καί νά μὴ προσφέρουν καί αὐτοί ἀγάπη στούς ἀδελφούς τους. Ἡ κατά Χάρι υἰοθεσία ἐπεκτείνεται καί στήν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα. Ὅποιος αἰσθάνεται τόν Θεό Πατέρα Του, αὐτός θά αἰσθανθῆ καί τούς ἄλλους ὡς ἀδελφούς του. Αὐτό εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά ἐλευθερώνονται ἀπό τήν φιλαντία καί τήν φιλοκτημοσύνη. Ἔτσι, πωλοῦσαν τά ὑπάρχοντα τους καί τά μοίραζαν σέ αὐτούς πού εἶχαν ἀνάγκη καί ἐπομένως «εἶχον ἅπαντα κοινά».

Φαίνεται, λοιπόν, καθαρά ὅτι δέν εἶναι κέντρο τῆς πνευματικῆς ζωῆς μόνο ἡ θεία Εὐχαριστία, ἀλλά ὅλα εἶναι κεντρικά, ἤτοι ἡ διδαχή τῶν Ἀποστόλων, ἡ κοινωνία μεταξύ τῶν Χριστιανῶν, ἡ κλάση τοῦ ἄρτου καί οἱ προσευχές. Ἐπί πλέον αὐτό ἐπεκτείνεται καί στήν ἀγάπη πρὸς τούς ἀδελφούς. Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας δέν βρίσκεται μόνο στήν θεία Εὐχαριστία καί στόν Ἐπίσκοπο, ἀλλά καί στήν ἀποστολική διδαχή, στίς προσευχές, πού γίνονται μέσα στήν καρδιά καί στόν Ναό καί τήν ὅλη συναναστροφή καί κοινωνία μέ τούς ἀδελφούς. Ὁ Ἐπίσκοπος, ὡς διάδοχος τῶν ἀγίων Ἀποστόλων δέν εἶναι μόνον ὁ προεστῶς τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως, ἀλλά καί ὁ διδάσκαλος πού ἐξαγγέλλει προφητικό κήρυγμα γιά νά ὀδηγήσει τούς πιστούς στήν μέθεξη τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Τό δεύτερο περιστατικό ἀναφέρεται σέ μιὰ ἀγρυπνία πού ἔκανε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν Τρωάδα, πρόκειται γιά μιὰ ἀποστολική ἀγρυπνία. Ἐκεῖ τέλεσε τήν θεία Εὐχαριστία, ἀφοῦ πρῶτα δίδαξε μέχρι τά μεσάνυκτα. Αὐτό τό περιστατικό ἀναφέρεται καί στό θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Εὐτυχου. Ἡ ὅλη σκηνή εἶναι καταπληκτική⁵⁷.

⁵⁷ «Ἐν δέ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τόν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. ἦσαν δέ λαμπάδες ἱκαναί ἐν τῷ ὑπερώῳ οὗ ἦμεν συνηγμένοι· καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνόματι Εὐτυχος ἐπί τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὑπνω βαθεῖ διαλεγόμενου τοῦ Παύλου ἐπί πλεῖον, κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὑπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριπέγου κάτω καί ἦρθη νεκρός. καταβάς ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτῷ καί συμπεριλαβὼν εἶπε· μὴ θορυβεῖσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τέλεσε τὴν θεία Εὐχαριστία στὴν Τρωάδα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν πρώτη ἡμέρα τῶν Σαββάτων, δηλαδή τὴν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς, πού εἶναι ἀναστάσιμη ἡμέρα. Ἡ θεία Εὐχαριστία ἔγινε στὴν οἰκία, γιατί τότε δὲν ὑπῆρχαν Ναοί, καί μάλιστα ἦταν μιά ἀποστολική ἀγρυπνία.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἄρχισε μέ τό κήρυγμα καί «παρέτεινέ τε τόν λόγον μέχρι μεσονυκτίου». Ὁμιλοῦσε γιά μεγάλο χρονικό διάστημα, γιατί τό κήρυγμα εἶναι ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, καί συνδέεται μέ τὴν θεία Εὐχαριστία. Τό ἀποστολικό κήρυγμα διαγγέλλει τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο, ἀλλά καί καθοδηγεῖ τόν ἄνθρωπο στὴν βίωση αὐτῆς τῆς ἀγάπης, τόν καθοδηγεῖ πρὸς τὴν μέθεξη τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ σύναξη αὐτή γινόταν στό ὑπερῶο μιᾶς οἰκίας, καί ἦταν πολλές λαμπάδες ἀναμμένες στόν χῶρο ἐκεῖνο. Παρόντες ἦταν ἄνδρες, γυναῖκες καί παιδιά. Ἦταν μιά ἀγρυπνία ἀφιερωμένη στόν Θεό.

Κατά τὰ μεσάνυκτα ἓνας νεαρός, πού ὀνομαζόταν Εὐτυχος, ὁ ὁποῖος καθόταν στό παράθυρο, κοιμήθηκε, τὴν ὥρα πού ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μιλοῦσε καί ἔπεσε ἀπό τό παράθυρο τοῦ τρίτου ὀρόφου. Οἱ Χριστιανοί κατέβηκαν καί τόν σήκωσαν νεκρό. Τότε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διέκοψε τό κήρυγμα, κατέβηκε κάτω, ἔπεσε ἐπάνω στόν Εὐτυχο, τόν πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καί τόν παρουσίασε ζωντανό στοὺς οἰκείους του. Πρόκειται γιά θαῦμα.

Ἔπειτα, ἀπό αὐτό τό γεγονός ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀνέβηκε στό ὑπερῶο καί τελείωσε τὴν θεία Εὐχαριστία, καί μετὰ ἔφαγε. Μετὰ τό δεῖπνο «ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι τῆς αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν». Συνέχισε, δηλαδή τό κήρυγμα μέχρι τό πρωῖ.

Στό περιστατικό αὐτό ἔχουμε τὴν διάταξη μιᾶς ἀποστολικῆς ἀγρυπνίας, ἢ ὁποία ἄρχισε μέ τὴν διδαχή, ἀκολούθησε ἡ θαυματουργία-ἀνάσταση τοῦ σώματος, τελέστηκε τό Μυστήριό τῆς θείας Εὐχαριστίας, καί συνεχίστηκε πάλι ἡ θεία διδαχή μέχρι τό πρωῖ. Τὴν ἄλλη ἡμέρα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος συνέχισε τό πρόγραμμα τῆς ἀποστολικῆς περιοδείας του.

Ἐπομένως, μαζί μέ τὴν θεία Εὐχαριστία, συνδέονται στενά ἡ διδαχή καί οἱ προσευχές.

ἐστιν. ἀναβάς δέ καί κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δέ τόν παῖδα ζῶντα, καί παρεκλήθησαν οὐ μετρίως» (Πρ. κ, 7-12).

β) Ἡ χαρισματική Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μετά τήν Ἀθήνα κατέβηκε στήν Κόρινθο, ἡ ὁποία τήν ἐποχή ἐκείνη ἦταν ἀπό τίς πύο μεγάλες πόλεις τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας καί ἐκεῖ δημιούργησε τήν πρώτη Ἐκκλησία.

Παρέμεινε στήν Κόρινθο ἕνα χρονικό διάστημα γιά νά τούς καταρτίσει ἐν Χριστῷ καί νά τούς στηρίξει στήν χριστιανική ζωή. Ὅταν ἔφυγε, ἐπικοινωνοῦσε μαζί τους γιά νά τούς ἐπιλύσει διάφορα ἐκκλησιαστικά προβλήματα πού ἀνέκυπταν, καί ἔτσι διασώθηκαν οἱ δύο ἐπιστολές πρὸς Κορινθίους, ἀλλά ἀπό ὅ,τι φαίνεται ἔστειλε καί ἄλλες ἐπιστολές, οἱ ὁποῖες δέν διασώθηκαν. Πῆγε ἐκ νέου στήν Κόρινθο γιά νά παρακολουθήσει ἀπό κοντά τήν πνευματική τους πορεία.

Οἱ δύο αὐτές Ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἶναι πολύ σημαντικές, γιατί δείχνουν τήν πνευματική ἐμπειρία τήν ὁποία εἶχε, ἀλλά καί τόν ποιμαντικό του ἀγῶνα γιά νά τούς στερεώσει στήν κατά Χριστόν ζωή. Ἐπίσης, οἱ Ἐπιστολές αὐτές δείχνουν καθαρά τήν ζωή τῆς πρώτης Ἐκκλησίας.

1. Ἡ τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας καί οἱ προϋποθέσεις συμμετοχῆς σέ αὐτήν

Τό σηματικό εἶναι ὅτι στήν Α' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου διασώζεται ἡ παράδοση τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καί ἡ τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας⁵⁸. Εἶναι ἡ μόνη Ἐπιστολή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στήν ὁποία φαίνεται ὅτι οἱ πρῶτοι Χριστιανοί τελοῦσαν τήν θεία Εὐχαριστία, κατά τόν τύπο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ἀναφέροντας τούς ἰδρυτικούς λόγους τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, ὅπως τούς παρέδωσε ὁ Χριστός. Ἄν δέν ὑπῆρχε αὐτή ἡ ἐπιστολή, τότε θά ὑπῆρχαν πολλοί, ἰδίως οἱ Προτεστάντες, πού θά ἀμφισβητοῦσαν τά περί τῆς τελέσεως τῆς θείας Εὐχαριστίας, ὅπως τήν παρέδωσε ὁ Χριστός στόν Μυστικό Δείπνο, κατά τήν Ἀποστολική ἐποχή.

Στό χωρίο αὐτό γίνεται λόγος γιά τό ὅτι παρέλαβε ἀπό τόν Ἰδιο τόν Χριστό τό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καί τό παρέδωκε στούς Χριστιανούς τῆς Κορίνθου. Ἐντύπωση προξενεῖ τό γεγονός ὅτι ἐνῶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δέν παρευρισκόταν στόν Μυστικό Δείπνο, ἐν τούτοις

⁵⁸ «Ἐγὼ γάρ παρέλαβον ἀπό τοῦ Κυρίου ὃ καί παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτί ἧ παρεδίδοτο ἔλαβεν ἄρτον καί εὐχαριστήσας ἔκλασε καί εἶπε· λάβετε φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τό σῶμα τό ὑπέρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τήν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καί τό ποτήριον μετά τό δεῖπνῆσαι λέγων· τοῦτο τό ποτήριον ἡ καινή διαθήκη ἐστίν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὡσάκις ἂν πίνητε, εἰς τήν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσάκις γάρ ἂν ἐσθίητε τόν ἄρτον τοῦτον καί τό ποτήριον τοῦτο πίνητε, τόν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὔ ἂν ἔλθῃ» (Α Κορ. ια, 23- 26).

γράφει αποφασιστικά ότι δέν τό παρέλαβε από τούς παρόντες τότε Μαθητές, αλλά τό παρέλαβε από τόν Ἴδιο τόν Κύριο. Προφανῶς αὐτό συνδέεται μέ τήν δική του προσωπική ἐμπειρία θεοπτίας πού εἶχε. Ὁ Χριστός τοῦ ἀπεκάλυψε ὅλη τήν θεολογία καί τήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας, καί μεταξύ αὐτῶν καί τό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἔτσι, ἡ ἀποστολική ζωή συνδέεται μέ τήν προσωπική ἐμπειρία τῆς θεοπτίας.

Μέ τό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας ὁ Χριστιανός δέν ἐνθυμεῖται ἀπλῶς τούς λόγους τοῦ Χριστοῦ πού εἶπε στόν Μυστικό Δεῖπνο, ἀλλά βιώνει καί ὁμολογεῖ τόν θάνατό Του καί τήν Ἀνάστασή Του καί ἔχει τήν προσδοκία τῆς ἐλεύσεώς Του. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κηρύττει καί λειτουργεῖ. Δέν νοεῖται διδαχή χωρίς τήν θεία Εὐχαριστία, οὔτε νοεῖται θεία Εὐχαριστία χωρίς τήν διδαχή. Καί τά δύο αὐτά εἶναι ἀλληλένδετα μεταξύ τους. Καί σέ αὐτό συνιστᾶται τό ἀποστολικό ἔργο.

Τό σημαντικό, ὅμως, εἶναι ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καταγράφει καί τίς προϋποθέσεις μετάληψης τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Τό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας δέν γίνεται ἀπροϋποθέτως⁵⁹.

Τό «δοκιμαζέτω δέ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καί οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καί ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω» συνδέεται μέ τό «διακρίνων τό σῶμα τοῦ Κυρίου». Ὅποιος δέν «διακρίνει» τό Σῶμα τοῦ Κυρίου, «ἐσθίει καί πίνει ἀναξίως», ὅποτε «κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καί πίνει» καί «ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καί αἵματος τοῦ Κυρίου». Ἐάν «ἑαυτούς διεκρίνομεν», δέν θά παιδευόμασταν ἀπό τόν Θεό γιά τήν σωτηρία μας. Αὐτή ἡ παιδαγώγηση ἀπό τόν Θεό συνδέεται καί μέ σωματικές ἀσθένειες, ἀκόμη καί μέ θανάτους. Ἐπειδή ἀδιάκριτα μερικοί κοινωνοῦν τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, γι' αὐτό «ἐν ὑμῖν πολλοί ἀσθενεῖς καί ἄρρωστοι καί κοιμῶνται ἱκανοί».

Τό βάρος, λοιπόν, στήν ἐρμηνεία αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ χωρίου εἶναι τό νά «διακρίνη» κανεῖς τό Σῶμα τοῦ Κυρίου, καί αὐτή ἡ διάκριση γίνεται μέ τό νά «δοκιμάζη» τόν ἑαυτό του. Αὐτό, ὅμως, δέν συνδέεται μέ μιᾶ ἠθικολογική ἔννοια, ἀλλά μέ τήν ὅλη πνευματική κατάσταση τῶν Χριστιανῶν.

Νομίζω ὅτι τό ἐρμηνευτικό κλειδί τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτοῦ χωρίου εἶναι τό γεγονός τῆς συναντήσεως τοῦ Χριστοῦ μέ τούς δύο Μαθητές

⁵⁹ «Ὡστε ὅς ἂν ἐσθίῃ τόν ἄρτον τοῦτον ἢ πίνη τό ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καί αἵματος τοῦ Κυρίου. δοκιμαζέτω δέ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καί οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καί ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γάρ ἐσθίων καί πίνων ἀναξίως κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καί πίνει, μή διακρίνων τό σῶμα τοῦ Κυρίου. διά τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοί ἀσθενεῖς καί ἄρρωστοι καί κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γάρ ἑαυτούς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δέ ὑπό τοῦ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μή σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν» (Α Κορ. ια, 27-32).

Του, οι όποιοι πορεύονταν προς Έμμαούς. Αύτη ή συνάντηση εΐναι μιά πορεία προς τήν άληθινή θεία Εύχαριστία και κοινωνία του Σώματος και του Αΐματος του Χριστου. Στην αρχή ό Χριστός, χωρίς νά Τόν καταλάβουν, τους εξήγησε τίς Γραφές γιά τό πάθος Του και ή καρδιά τους καιγόταν από ιερό πόθο. Στην συνέχεια τόν κράτησαν κοντά τους πηγαίνοντας προς Έμμαούς και κατά τήν διάρκεια τής κλάσεως του άρτου ανοίχθησαν οι όφθαλμοί και ανεγνώρισαν τόν Χριστό (Λουκ. κδ΄13-35).

Ή φλεγόμενη από τήν θεία Χάρη καρδιά διακρίνει τό Σώμα και τό Αΐμα του Χριστου, δέν τό θεωρεί ως ένα κοινό ψωμί και κρασί, αλλά αισθάνεται καρδιακά και έμπειρικά ότι εΐναι τό τεθεωμένο Σώμα του Χριστου.

Τό ίδιο βλέπουμε στους Χριστιανούς τής πρώτης Έκκλησίας. Εΐχαν καρδιακή προσευχή, αγάπη γιά τόν Θεό διά τής ένεργείας του Άγίου Πνεύματος, έφεση όμολογίας και μαρτυρίου και κοινωνούσαν του Σώματος και του Αΐματος του Χριστου.

Ήτσι, τό «διακρίνειν τό σώμα του Κυρίου» δέν σημαίνει απλώς τό νά πιστεύη κανείς θεωρητικά ότι αυτό δέν εΐναι κοινός άρτος, αλλά τό νά αισθάνεται καρδιακά ότι εΐναι τό Σώμα του αναστάντος Χριστου, αλλά και νά βλέπη τήν δόξα Του, τήν ένεργεία Του. Ή συμμετοχή των Χριστιανων στο Μυστήριο τής θείας Εύχαριστίας εΐναι σέ ένα μικρό ή μεγάλο βαθμό συμμετοχή στο όρος του Θαβώρ, όταν οι Μαθητές έβλεπαν ότι από τό Σώμα του Χριστου εξέρχονται οι ακτίνες τής Θεότητός Του. Όταν κανείς δέν έχη μιά τέτοια θεοπτική έμπειρία, τότε έκλαμβάνει τό Σώμα του Χριστου «κοινόν» άρτον και οΐνον, και έπομένως εΐναι ανάξιος νά προσέλθη νά κοινωνήση.

Κατ΄ επέκταση τό «δοκιμαζέτω έαυτόν» σημαίνει τό νά αισθάνεται κανείς ένεργοΐσα μέσα στην καρδιά του τήν Χάρη και τήν ένέργεια του Θεου. Αυτό εξηγείται από έναν άλλον λόγο του Άποστόλου Παύλου: «διδασκαΐς ποικίλαις και ξέναις μή παραφέρεσθε· καλόν γάρ χάριτι βεβαιούσθαι τήν καρδιάν» (Έβρ. ιγ΄ 9). Άκόμη, και οι ξένες διδασκαλίες πού εΐναι αλλότριες από τόν αποκαλυπτικό λόγο διακρίνονται και εξακριβώνονται από τήν καρδιά, πού εΐναι τό κέντρο του πνευματικού ανθρώπου. Μέσα στην καρδιά γίνεται ή προσευχή, κατά τόν λόγο του Άποστόλου Παύλου: «πληροΐσθε έν Πνεύματι, λαλούντες έαυτοΐς ψαλμοΐς και ύμνοις και ψάλλετε πνευματικάς, άδοντες και ψάλλοντες έν τή καρδιά ύμων τώ Κυρίω» (Έφ. ε΄18-19).

Ήτσι, τό νά «διακρίνη» κανείς τό Σώμα του Χριστου σημαίνει τό νά εΐναι σέ μιά πνευματική κατάσταση νά αναγνωρίζη τόν Χριστό μέσα στα ταπεινά στοιχεία του άρτου και του οΐνου, όπως τό βλέπουμε στην ζωή των Άποστόλων και των Πατέρων τής Έκκλησίας, γιά παράδειγμα του άγίου

Συμεών του Νέου Θεολόγου, του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά κ.ά. Καί τό νά «δοκιμάζη» κανείς τόν έαυτό του εάν είναι άξιος νά κοινωνήση του Σώματος καί του Αίματος του Χριστού είναι νά φλέγεται ή καρδιά του από τόν πόθο νά συναντήση τόν Χριστό, όπως οί Μαθητές πού πορεύονταν πρós Έμμαούς, αλλά καί νά ενεργή μέσα στην καρδιά του ή νοερά προσευχή.

Όσοι δέν έχουν αυτές τίς προϋποθέσεις, δέν προσέρχονται άξίως γιά νά κοινωνήσουν του Σώματος καί του Αίματος του Χριστού. Τότε πολλές φορές άρρωσταίνει καί τό σώμα τους, άλλες φορές πεθαίνει. Η θεία Κοινωνία του Σώματος του Χριστού ως μέθεξη του τεθεωμένου Σώματος του Χριστού είναι μία μεγάλη έμπειρία, όχι μόνο της ψυχής αλλά καί του σώματος. Οί Μαθητές επάνω στο όρος Θαβώρ ένηλλάγησαν καί είδαν την έναλλαγή, κατά τόν άγιο Γρηγόριο τόν Παλαμά⁶⁰ Αυτό σημαίνει ότι τό σώμα ενισχύεται καί μπορεί νά άντέξη αυτήν την μεγάλη έμπειρία. Όταν, όμως, τό σώμα δέν έχει μεταμορφωθή από την Χάρη του Θεού μέ την άσκηση καί την όλη εκκλησιαστική ζωή, τότε δέν μπορεί νά άντέξη αυτήν την μεγάλη θεωρία νά κοινωνήση του Σώματος καί του Αίματος του Χριστού.

Ο Χριστός είναι ή κάθαρση των καθαιρομένων, ό φωτισμός των φωτιζομένων, ή θέωση των θεουμένων, αλλά καί ή κόλαση των άμετανοήτων άμαρτωλών. Αυτό φαίνεται καί στίς σχετικές διδασκαλίες του Χριστού, των Άποστόλων καί των Πατέρων, γιά την Δευτέρα Έλευση του Χριστού. Γιά άλλους ό Χριστός θά είναι Φώς καί γιά άλλους θά είναι σκότος καί πύρ.

Ο Άπόστολος Παύλος στην Β' προς Θεσσαλονικείς Έπιστολή του γράφει γιά την διπλή ενέργεια του Χριστού, κατά την Δευτέρα Του παρουσία. «Καί ύμιν τοίς θλιβομένοις άνεσιν μεθ' ήμών έν τη άποκαλύψει του Κυρίου Ίησοϋ άπ' ουρανού μετ' άγγέλων δυνάμεως αυτού έν πυρί φλογός, διδόντος εκδίκησιν τοίς μή είδόσι Θεόν καί τοίς μή υπακούουσι τῷ ευαγγελίῳ του Κυρίου ήμών Ίησοϋ Χριστού» (Β Θεσ. α, 7-8).

Αυτό πού θά γίνη κατά την Δευτέρα Παρουσία του Χριστού, αυτό γίνεται καί σέ κάθε θεία Εύχαριστία, καί σέ κάθε κοινωνία του Σώματος του Χριστού, δηλαδή, άλλοι κοινωνούν άναξίως «εις κρίμα καί κατάκριμα» καί άλλοι άξίως «εις άφεςιν άμαρτιών καί εις ζωήν αιώνιον».

II. Ο καθορισμός του τυπικού των χαρισμάτων στην θεία Εύχαριστία

Η εκκλησιαστική εύχαριστιακή κοινότητα της Κορίνθου στην έποχή του Άποστόλου Παύλου ήταν μία κοινότητα θεουμένων, άφοϋ είχαν πνευματικά

⁶⁰ Γρηγορίου Παλαμά, έργα 10, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 374).

χαρίσματα καί μέ αὐτήν τήν προοπτική κοινωνοῦσαν τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

Στήν Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου, ὅπως καί σέ ὅλες τίς ἀποστολικές Ἐκκλησίες, ὑπῆρχε ποικιλία πνευματικῶν χαρισμάτων καί ὑπῆρχε μιά ἱεραρχικότητα μεταξὺ αὐτῶν τῶν χαρισμάτων⁶¹.

Ἔτσι, στήν Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου ὑπῆρχαν χαρίσματα ἀποστολικότητος, προφητείας, διδασκαλίας, θαυματουργιῶν, ἰαμάτων, διακονιῶν, διοικήσεως, γλωσσολαλιᾶς. Ἐκεῖνα τά χαρίσματα πού κυριαρχοῦσαν περισσότερο ἦταν τά χαρίσματα τῆς ἐσωτερικῆς καρδιακῆς ψαλμωδίας, τῆς διδασκαλίας, τῆς γλωσσολαλιᾶς, τῆς ἀποκαλύψεως, καί τῆς ἐρμηνείας τῆς ἀποκαλύψεως. Πολλές φορές, λόγω τῶν πολλῶν χαρισμάτων, ἐδημιουργεῖτο ἀκαταστασία, ὅποτε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐπεμβαίνει γιά νά ἐπιβάλη μιά τάξη⁶².

Τό Ἅγιον Πνεῦμα μετά τήν Πεντηκοστή ἔδωκε πληθώρα χαρισμάτων στούς Χριστιανούς, ὥστε νά κραταιωθῇ ἡ Ἐκκλησία καί νά στηριχθῇ. Καί σήμερα ὑπάρχουν πολλά ἀπό τά χαρίσματα αὐτά, ἀλλά εἶναι ἐσωτερικά καί μυστικά, ὅπως σέ ἕναν σωματικόν ὄργανισμό ὑπάρχουν αἰσθήσεις καί λειτουργίες οἱ ὁποῖες δέν φαίνονται ἐξωτερικά (ἀναπνοή, καρδιακή κίνηση, κίνηση τῶν ὀργάνων, ἀδένες κλπ.), ἀλλά εἶναι ἐκεῖνες πού ρυθμίζουν ὅλον τόν σωματικό ὄργανισμό τοῦ ἀνθρώπου. Τό ἴδιο συμβαίνει καί στόν Θεανθρώπινο ὄργανισμό τῆς Ἐκκλησίας. Στήν ἀποστολική, ὅμως, περίοδο ὅλα αὐτά τά χαρίσματα ἦταν ἐκδηλα καί ἔκαναν ἰδιαίτερη ἐντύπωση στούς Χριστιανούς.

Τά χαρίσματα αὐτά ἐκδηλώνονται κατά τήν προσευχή, κυρίως κατά τήν εὐχαριστιακή σύναξη. Τήν ἐποχή ἐκεῖνη δέν ὑπῆρχε καθορισμένο τυπικό τῆς λατρείας καί τελέσεως τῆς θείας Εὐχαριστίας, παρά μόνον οἱ λόγοι πού εἶπε ὁ Χριστός στόν Μυστικό Δεῖπνο, καί ἔψαλαν μερικούς ψαλμούς τοῦ Δαβίδ. Γενικά, ἡ Ἐκκλησία πορευόταν κατά τήν ὑπόδειξη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τῶν Ἀποστόλων.

⁶¹ «Καί οὐς μέν ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεῦτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μή πάντες ἀπόστολοι; μή πάντες προφῆται; μή πάντες διδάσκαλοι; μή πάντες δυνάμεις; μή πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μή πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μή πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δέ τά χαρίσματα τά κρεῖττονα» (Α Κορ. ιβ', 28-31).

⁶² «Τί οὖν ἐστίν, ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμόν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἐρμηνείαν ἔχει· πάντα πρός οἰκοδομὴν γινέσθω. εἴτε γλῶσση τις λαλεῖ, κατά δύο ἢ τό πλεῖστον τρεῖς, καί ἀνά μέρος, καί εἰς διερμηνευέτω· ἐάν δέ μή ἦ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐαυτῷ δέ λαλεῖτω καί τῷ Θεῷ. προφῆται δέ δύο ἢ τρεῖς λαλεῖτωσαν, καί οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν· ἐάν δέ ἄλλω ἀποκαλυφθῇ καθημένω, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γάρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μαθήσονται καί πάντες παρακαλῶνται· καί πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται· οὐ γάρ ἐστίν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλά εἰρήνης» (Α Κορ. ιδ', 26-33).

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θέλει νά ἐπιβάλη ἕνα τυπικό χαρισμάτων στήν Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου ἐπειδή ἐπικρατοῦσε μιά ἀταξία στό θέμα τῆς ἐκδηλώσεως τῶν χαρισμάτων. Ὅπως σήμερα ὑπάρχει ἕνα διάγραμμα τελέσεως τῆς θείας Εὐχαριστίας, καί ἕνα τυπικό γιά τό τί πρέπει νά λένε καί νά κάνουν ὁ Ἱερέυς, ὁ Διάκονος, οἱ ψάλτες, ἔτσι καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τήν περίοδο ἐκείνη μέ τήν ποικιλία τῶν χαρισμάτων, καταρτίζει ἕνα τυπικό γιά τό πῶς θά ἐκφράζονται οἱ χαρισματοῦχοι, ὥστε νά μή ἐκδηλώνονται ὅλοι μαζί, ὁπότε κάποιος περαστικός νά μή νομίση ὅτι εἶναι τρελλοί.

Ἔτσι, διδάσκει στούς Χριστιανούς τῆς Κορίνθου ὅτι ὅλα τά χαρίσματα πού ἐκδηλώνονται στήν λατρευτική σύναξη πρέπει νά συντελοῦν στήν οἰκοδομή τῆς Ἐκκλησίας καί ὅλων τῶν πιστῶν. Ὡς πρός τό χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς τούς προτρέπει νά μιλοῦν δύο ἢ τρεῖς πού ἔχουν αὐτό τό χάρισμα (φαίνεται ὅτι πολλοί ἢ ὅλοι οἱ Χριστιανοί εἶχαν αὐτό τό χάρισμα) καί μάλιστα καθένας νά μιλά μέ τήν σειρά του, ἀλλά συγχρόνως νά ὑπάρχη καί κάποιος πού θά ἐξηγή τούς λόγους οἱ ὁποῖοι λέγονται. Ἄν δέν ὑπάρχει αὐτός πού ἔχει τό χάρισμα τῆς διερμηνείας τῶν γλωσσῶν, τότε ἐκεῖνος πού ἔχει τό χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς πρέπει νά σιωπᾷ, νά ὁμιλῇ μόνος του.

Τό ἴδιο πρέπει νά συμβαίνει καί μέ τό χάρισμα τῆς προφητείας. Ἀπό τούς Προφήτες νά ὁμιλοῦν δύο ἢ τρεῖς καί οἱ ἄλλοι νά διακρίνουν, νά ἐξηγοῦν. Ἄν σέ κάποιον ἀποκαλυφθῇ κάτι ἀπό τόν Θεό, τήν ὥρα πού κάποιος ἄλλος ὁμιλῇ, τότε ὁ πρῶτος πρέπει νά σιωπήσῃ. Μπορεῖ ὁ καθένας νά προφητεῦῃ μέ τήν σειρά του, ὥστε ὅλοι νά μαθαίνουν καί νά ἐνισχύονται. Τά πνεύματα (τά χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) τῶν προφητῶν δέν πρέπει νά εἶναι ἀνεξέλεγκτα, ἀλλά νά ὑποτάσσονται στούς Προφήτες, πού σημαίνει ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα δέν καταργεῖ τήν ἐλευθερία τοῦ Προφήτου, ὅπως τό κάνει τό πονηρό πνεῦμα. Τά χαρίσματα ἐξουσιάζονται-διευθύνονται ἀπό τόν Προφήτη καί δέν μποροῦν νά ἐπιβάλλονται ἐπάνω στόν Προφήτη καί νά τόν ὑποδουλώσουν. Τελικά, ὁ Θεός δέν εἶναι Θεός ἀκαταστασίας, ἀλλά Θεός εἰρήνης.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔθεσε ἕνα τέτοιο τυπικό χαρισμάτων, κατά τήν διάρκεια τῆς λατρείας, γιατί φαίνεται ὅτι στίς λατρευτικές συνάξεις γίνονταν μερικά ἔκτροπα, ὅπως φαίνεται καθαρά στό ἀποστολικό χωρίο Α' Κορ. ιδ', 23-25.⁶³

⁶³ «Ἐάν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπί τό αὐτό καί πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δέ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; ἐάν δέ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπό πάντων, ἀνακρίνεται ὑπό πάντων, καί οὕτω τά κρυπτά τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερά γίνεται· καί οὕτω πεσών ἐπί πρόσωπον προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὁ Θεός ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι» (Α' Κορ. ιδ', 23-25).

Ἐδῶ καταρτίζεται μιά ἀξιολογική σειρά μεταξύ τοῦ χαρίσματος τῆς γλωσσολαλιᾶς καί τῆς προφητείας. Τό χάρισμα τῆς προφητείας, τό νά ὁμιλῇ κανεῖς ὡς προφήτης, εἶναι πιά ἐποικοδομητικό ἀπό τό χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς, πού ἦταν κάτι μεταξύ νοεράς προσευχῆς καί λογικῆς δοξολογικῆς προσευχῆς. Ἔτσι, ἂν ὅλοι γλωσσολαλοῦν στήν σύναξη καί εἰσέλθῃ κάποιος ἰδιώτης πού δέν ἔχει κάποιο χάρισμα ἢ εἶναι ἄπιστος, δηλαδή δέν ἔχει ἀκόμη βαπτισθῆ, ὅταν ἀκούσῃ νά γλωσσολαλοῦν ὅλοι, θά νομίσῃ ὅτι εἶναι τρελλοί. Ἐνῶ ἂν ἀκούσῃ νά προφητεύουν, νά λέγουν ὅ,τι φανερώνει τό Ἅγιον Πνεῦμα πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἄλλων, δηλαδή νά κηρύττουν προφητικά καί θεόπνευστα, τότε θά ἐλεγχθῆ καί θά προσκυνήσῃ τόν Θεό, διακηρύσσοντας ὅτι πράγματι ὁ Θεός βρίσκεται μεταξύ τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ Ἀποστολική Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου ἦταν γεμάτη ἀπό χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού ἐκδηλώνονταν κατὰ τὴν λατρεία, ἰδιαίτερος κατὰ τό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Αὐτό δείχνει ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι θαυμαστή, εἶναι τό κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἀλλά προϋποθέτει τὴν παρουσία χαρισματῶν, δηλαδή θεουμένων. Ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι προεστῶς τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως, ἀλλά εἶναι καί προφήτης πού διδάσκει θεόπνευστα καί κατευθύνει πνευματικά τοὺς χαρισματῶν πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, κυρίως στήν ἀπόκτησιν τῆς θεοειδοῦς ἀγάπης πού εἶναι ἡ ἐμπειρία τῆς θεώσεως.

Στά ἀνωτέρω ἀναπτύχθηκε τό θέμα τῆς θείας Εὐχαριστίας μέσα σέ ὅλη τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, ὅπως τό βλέπουμε στά Βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Φυσικά, στήν συνέχεια ἡ Ἐκκλησία ἀνέπτυξε ἀκόμη περσσότερο τὸν τρόπο τελέσεως τῆς θείας Εὐχαριστίας μέ τίς ἀποστολικές θεῖες Λειτουργίες, καί τίς μεταποστολικές θεῖες Λειτουργίες μέχρι τὸν 4^ο αἰῶνα, πού καθορίσθηκε τό τυπικὸ τους τό ὅποιο ἰσχύει μέχρι σήμερα, ἦτοι τίς Λειτουργίες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καί τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τίς ὁποῖες καί τελοῦμε.

Ὅμως, ὅπως ἔχει ἀναπτυχθῆ προηγουμένως, ἡ θεία Εὐχαριστία δέν εἶναι μεμονωμένο ἐκκλησιαστικὸ γεγονός, ἀλλά συνδέεται στενά μέ τὴν ὅλη ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, ὄχι μόνο τὴν μυστηριακὴν, ἀλλά καί τὴν ἀσκητικὴν, πού εἶναι ἡ τήρησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καί τῶν ἀποφάσεων τῶν Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Τίποτα στήν Ἐκκλησίαν δέν εἶναι μηχανικὸ καί μαγικόν. Οἱ Χριστιανοὶ πού μετέχουν τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι χαρισματῶν, μετέχουν τῆς καθαρτικῆς, φωτιστικῆς καί θεοποιουῦς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Καί σέ αὐτὲς τίς διακρίσεις ἀναφέρεται ἡ προτροπὴ τοῦ Ἱερέως «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καί ἀγάπης προσέλθετε».

Στά συγγράμματα τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, πού διασώζουν τήν ἀρχαία ἀποστολική παράδοση καί κυρίως ἐκφράζουν τήν διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου φαίνεται αὐτό εὐδιάκριτα.

Ἐναλύνοντας ὁ ἅγιος Διονύσιος τά ὅσα εἶχε ἀκούσει ἀπό τόν μακάριο Γέροντά του, τόν ἅγιο Ἱερόθεο, χαρακτηρίζει τήν θεία Εὐχαριστία «τελετῶν τελετή», «κοινωνίαν τε καί σύναξιν», «τελείωσιν» τῶν ἄλλων ἱεραρχικῶν μεθέξεων. Μετά τήν ἀνάγνωσι «τῶν ἀγιογράφων δέλτων» ἐξέρχονται ἀπό τήν ἱερή περιοχή οἱ κατηχούμενοι, καί μαζί μέ αὐτούς οἱ ἐνεργούμενοι ὑπό ἀκαθάρτων πνευμάτων καί αὐτοί πού βρίσκονται σέ μετάνοια καί παραμένουν «οἱ τῆς τῶν θείων ἐποψίας καί κοινωνίας ἄξιοι».

Οἱ λειτουργοί-διάκονοι, οἱ πρόκριτοι μαζί μέ τούς Ἱερεῖς καί ὁ Ἱεράρχης ἀσκοῦν τήν ἰδιαίτερη διακονία τους. Ὁ Ἱεράρχης «τάς ἱεράς θεουργίας ὑμνήσας ἱεουργεῖ τά θεϊότατα». Ἀφοῦ μετάσχει καί μεταδώσει τήν θεαρχική κοινωνία «εἰς εὐχαριστίαν ἱεράν καταλήγει». Καί ἐνῶ οἱ πολλοί παρετήρησαν μόνον τά θεῖα σύμβολα ὁ Ἱεράρχης ἐμπνεόμενος ἀπό τό θεαρχικό Πνεῦμα ἀνυψώνεται πάντοτε ἱεραρχικῶς πρὸς τίς ἅγιες ἀρχές τῶν τελουμένων μέ τήν βοήθεια τῶν μακαρίων καί νοητῶν θεαμάτων καί τῆς καθαρότητος τῆς θεοειδοῦς ἕξεώς του.

Αὐτό δείχνει τό ὕψος τῆς θείας Εὐχαριστίας, καί σέ αὐτήν συμμετέχουν οἱ πιστοί, πού διαφέρουν ἀπό τούς κατηχουμένους, τούς δαιμονισμένους καί τούς μετανοοῦντας, καί ὅτι ὁ προεστῶς τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως, δηλαδή ὁ Ἱεράρχης ἀνυψώνεται μέ τήν καθαρότητα τῆς θεοειδοῦς ἕξεως στίς ἅγιες ἀρχές «ἐν μακαρίοις καί νοητοῖς θεάμασιν». Οἱ πιστοί εἶναι οἱ χαρισματοῦχοι πού ἔχουν τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ὁ Ἱεράρχης εἶναι ἕνας θεόπτης Ἀπόστολος, μέτοχος τῶν τρόπων τῶν Ἀποστόλων καί διάδοχος τῶν θρόνων τῶν Ἀποστόλων⁶⁴.

Μέ τήν θεία Εὐχαριστία καί τήν θεία Κοινωνία ἐνωμόμαστε μέ τόν Χριστό, ἀλλά αὐτό δέν γίνεται ἀπροϋποθέτως, ἀφοῦ προϋποθέτει πιστούς πού βρίσκονται στήν προοπτική τῆς θεώσεως.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν Β' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολή του καταγράφει ἕνα χωρίο πού δείχνει ποιός εἶναι ὁ πιστός καί δείχνει τήν ἀληθινή προϋπόθεση γιά τήν συμμετοχή του στήν θεία Εὐχαριστία. «Ἡμεῖς δέ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τήν δόξαν Κυρίου κατοπιζόμενοι τήν αὐτήν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπό δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπό Κυρίου Πνεύματος» (Β' Κορ. γ', 18). Ἐδῶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἀναφέρεται στήν

⁶⁴ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καί ἀσκητικῶν, Πατερικά ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς», Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 364 καί ἐξῆς.

περίπτωση του Προφήτου Μωϋσή, ο οποίος όταν κατέβηκε από το όρος Σινᾶ έβγαλε κάλυμμα στο πρόσωπό του για να μην αντικρύσουν οι Ἰσραηλίτες τήν λαμπρότητα του σώματός του. Όταν όμως επέστρεφε στον Κύριο αφαιρούσε τό κάλυμμα (Β' Κορ. γ', 12-16).

Ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος χρησιμοποιεῖ αυτό τό χωρίο του Ἀποστόλου Παύλου για να χαρακτηρίση τούς κατηχουμένους, αλλά προσθέτει τήν λέξη νοός. Γράφει: «Κατηχούμενος γάρ οὐχ ὁ ἄπιστος μόνος ἄρτι λέγεται, αλλά καί ὁ μή ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ νοός τήν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενος»⁶⁵.

Αυτό γίνεται καί μέ τούς πιστούς. Ἐκεῖνοι πού καθαρίζονται ἀπό τήν ἁμαρτία καί τά πάθη καί ὁ νοῦς τους φωτίζεται βλέπουν τήν δόξα του Κυρίου χωρίς κάλυμμα στο πρόσωπο, καί αυτό γίνεται μέ τήν ἐνέργεια του Θεοῦ καί ἔτσι βαδίζουν ἀπό δόξα σέ δόξα.

Ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι μιά ἀνάβαση στο όρος Σινᾶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι ἀνάβαση ἀπό δόξα σέ δόξα. Πρέπει κανείς να ἔχη Χάρη ἀπό τόν Θεό καί ἔτσι να ἀνυψώνεται σέ μεγαλύτερη Χάρη, να ἀνέρχεται ἀπό τήν ἐπί γῆς θεία Λειτουργία στήν ἐν οὐρανοῖς θεία Λειτουργία.

Ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι πορεία ἀπό δόξα σέ δόξα. Αὐτή εἶναι ἡ οὐσία τῆς ἀποστολικῆς θείας Λειτουργίας καί ὁ βαθύτερος σκοπός του ἀνθρώπου. Ἔτσι συνδέεται στενά ἡ Πεντηκοστή μέ τήν θεία Εὐχαριστία.

5. Ἡ «πᾶσα ἀλήθεια» εἶναι ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ

Ὁ Χριστός λίγο πρό του Πάθους Του εἶπε στους Μαθητές Του: «Ἔτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν» (Ἰω. ιστ', 12-13).

Ἡ «πᾶσα ἀλήθεια», πού ἀποκαλύφθηκε τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς στους Ἀποστόλους εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα Χριστοῦ καί ὅτι στήν Ἐκκλησία οἱ ἄνθρωποι θά γνωρίσουν τά Μυστήρια τῆς Βασιλείας του Θεοῦ ἐν τῇ σαρκί του Χριστοῦ.

Ἔτσι, οἱ Μαθητές του Χριστοῦ τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς πού ἔλαβαν τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ἔγιναν μέλη του Σώματος του Χριστοῦ, γνώρισαν ὅλη τήν ἀλήθεια καί κατά συνέπεια ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας, ὡς Σώματος Χριστοῦ, δέν ὑπάρχει ἄλλη ἀλήθεια.

⁶⁵ SC 129 , 234.

Ἦλεγε ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης:

«Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σήμερα φθάνει ἀπὸ τὴν κάθαρση στὸν φωτισμό, δὲν εἶναι μόνο ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως ἦσαν οἱ Προφῆτες στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, δὲν εἶναι μόνο Ἐκκλησία, ὡς ναὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ εἶναι Ἐκκλησία καὶ ὡς κατοικητήριο τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὅποτε, κάθε πιστὸς πού εὐρίσκεται σὲ κατάσταση φωτισμοῦ, ἔχει ὀλόκληρο τὸν Χριστό μέσα του.

Γι' αὐτὸ καὶ ἔχουμε καὶ μιὰ ἀντανάκλαση αὐτῆς τῆς πραγματικότητος στό Μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, πού μεταβάλλεται ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος σὲ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ εἶναι ὀλόκληρος ὁ Χριστὸς παρὼν σὲ κάθε μῦριο τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου. Ἀλλὰ ὁ κοινωνῶν, ὅμως, δὲν παίρνει ἓνα κομμάτι τοῦ Χριστοῦ, ὅταν κοινωνῆ. Παίρνει ὀλόκληρο τὸν Χριστό μέσα του. Γι' αὐτὸ λέμε: "Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος" κ.ο.κ.

Αὐτὴ ἡ εὐχή τὴν ὁποία διαβάζει ὁ Ἱερεὺς στό Μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, αὐτὸ εἶναι τὸ κλειδί τοῦ μυστηρίου τῆς Πεντηκοστῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ "πᾶσα ἀλήθεια", ἡ ὁποία ἀπεκαλύφθη πλέον. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀληθείας, δὲν ἀποκαλύπτεται τίποτε ἄλλο πλέον. Δηλαδή, ἀπεκαλύφθη τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τὸ μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας, μέ τὴν νέα της διάσταση. Αὐτὸ ἀπεκαλύφθη καὶ τίποτε ἄλλο.

Ὅποτε, τὸ "ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν" ἐξεπληρώθη τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο, στὴν ἐρμηνευτικὴ τῶν Πατέρων, τὰ κεφάλαια 15, 16, καὶ 17 τοῦ Ἰωάννου, ὅλα αὐτὰ τὰ κεφάλαια ἐξεπληρώθηκαν τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ πατερικὴ ἐρμηνεία περὶ τῆς Πεντηκοστῆς»⁶⁶.

Ὅταν μελετήσουμε προσεκτικὰ τὴν σχέση μεταξύ Πεντηκοστῆς καὶ θείας Εὐχαριστίας, τότε θὰ διαπιστώσουμε ὅτι στό Μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας μέσα στὴν προοπτικὴ τῆς Πεντηκοστῆς ταυτίζονται τὰ χαρισματικὰ μέ τὰ κανονικὰ ὄρια τῆς Ἐκκλησίας.

Βεβαίως ὁ Θεὸς «πάντας θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β', 4) καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνεργῆ μέ τὴν δημιουργικὴ, προνοητικὴ, οὐσιοποιὸ καὶ ζωοποιὸ ἐνέργειά Του σὲ ὅλη τὴν κτίση, ἀλλὰ καὶ σῶζει αὐτοὺς πού ὁ ἴδιος γνωρίζει ὅτι ἔχουν τίς κατάλληλες προϋποθέσεις, ὅπως τὸν ληστή στὸν Σταυρὸ καὶ τοὺς εἰδωλόατρες πού μαρτύρησαν χωρὶς

⁶⁶ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου, *Ἐμπειρικὴ Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τίς προφορικὲς παραδόσεις τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου*, τόμ. Β, β' ἔκδοση, 2011, Ἱερά Μονὴ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), σελ. 261.

νά εἶναι βαπτισμένοι μέ τό λουτρό τοῦ ὕδατος, ἀλλά σώθηκαν μέ τό βάπτισμα τοῦ αἵματος. Ὅμως μέσα στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία πού εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἄνθρωπος καθαρίζεται, φωτίζεται καί θεοῦται μέ τήν ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ.

Ἐπομένως, δέν μπορούμε νά ἀποσυνδέουμε τά χαρισματικά καί τά κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτά συνδέονται καί ταυτίζονται μέσα στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέ τήν ἀνάβαση τοῦ Χριστιανοῦ στό ὕψος τῆς Πεντηκοστῆς καί τήν μέθεξη τῆς θείας Χάριτος στήν ἀσκητική (τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἱερῶν Κανόνων) καί τήν μυστηριακή ζωή της, μέ ἀποκορύφωμα τήν θεία Εὐχαριστία. –